UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE. CIVILIZAȚIE. CULTURĂ”

REȚEAUA DE AȘEZĂRI MEDIEVALE DIN CÂMPIA SĂTMARULUI ÎN SECOLELE XI-XIV. STUDIU ISTORIC ȘI DE TOPOGRAFIE ARHEOLOGICĂ

TEZĂ DE DOCTORAT

Conducător științific:
Prof. univ. dr. Enikő Rüsz-Fogarasi

Candidat:
Belbe Sebastian Emil

Cluj-Napoca
2026

CUPRINS

1. Introducere **7**

Justificarea temei, cadrul cronologic, întrebările de cercetare ***7***

Structura lucrării, și direcțiile de cercetare ***9***

Cuvânt de mulțumire ***10***

1.2 Metodele aplicate în cercetarea istoriei localităților din zona analizată 12

Analiza surselor ***13***

Surse arheologice ***14***

Metode de cercetare aplicate siturilor arheologice ***14***

Sisteme informatice geografice (GIS) ***16***

Baze de date ***17***

2. Istoricul cercetărilor istorice și arheologice din Câmpia Sătmarului **18**

2.1 Istoriografia cercetărilor privind Câmpia Sătmarului bazate pe surse istorice 18

2.1.1 Lucrările fundamentale din secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea ***18***

2.1.2 Stadiul cercetărilor în perioada interbelică ***20***

2.1.3 Perspectiva modernă asupra cercetării localităților medievale din comitatul Satu Mare reflectată în lucrarea lui Ferenc Maksay ***21***

2.1.4 Situația cercetărilor din Ungaria după cel de-al Doilea Război Mondial ***22***

2.1.5 Studierea realității complexe a comitatului medieval Satu Mare reflectată în lucrările lui Péter Németh ***27***

2.1.6 Stadiul cercetărilor din România în perioada postbelică ***31***

2.2 Istoricul cercetărilor asupra patrimoniului arheologic medieval al Câmpiei Sătmarului 34

2.2.1 Istoricul cercetărilor arheologice din Câmpia Sătmarului până în anul 1918 ..... ***34***

2.2.2 Evoluția cercetărilor arheologice privind Evul Mediu din Câmpia Sătmarului între 1918 și prezent, reflectată în sursele arheologice din Ungaria ***35***

2.2.3 Evoluția cercetărilor arheologice în Câmpia Sătmarului între 1918 și prezent, reflectată în sursele arheologice din România ***41***

2.2.4 Situația cercetărilor privind programele de cooperare transfrontalieră care privesc teritoriul Câmpiei Sătmarului ***46***

3. Cadrul geografic al zonei cercetate **50**

3.1 Caracterizarea geografică și ecologică a zonei studiate. 50

3.1.1 Caracteristicile hidrologice ale Câmpiei Sătmarului ***52***

3.1.2 Relieful și caracteristicile geologice ale Câmpiei Sătmarului ***53***

4. Posibilitățile de investigare ale peisajului istoric 55

4.1 Considerații privin posibilitățile de reconstruirea peisajelor istorice 56

4.2 Rolul elementelor hidrografice din Câmpia Sătmarului în reconstituirea peisajului istoric 59

4.2.1 Rețeaua hidrografică medievală a Câmpiei Sătmarului relectată în izvoarele scrise (1181–1370) ***62***

4.2.2 Distribuția teritorială a zonelor apoase identificate în izvoarele scrise (1181–1380) ***67***

4.2.2.1 Mlaștina Ecedea în lumina izvoarelor scrise și arheologice *69*

4.2.2.2 Satele și siturile arheologice din jurul Mlaștinii Ecedea în perioda secolelor XI–XV *75*

4.2.3 Dinamica nivelului apelor în Câmpia Sătmarului 82

4.3 Acoperirea zonelor împădurite ale Câmpiei Sătmarului în Evul Mediu 85

4.3.1 Pădurile Câmpiei Sătmarului în izvoarele scrise ***86***

4.3.2 Distribuția teritorială a pădurilor identificate în izvoarele scrise (1181-1370) ***94***

4.3.3 Tipurile de pădure din Câmpia Sătmarului ***97***

4.3.4 Situația speciilor de arbori pe baza izvoarelor scrise ***99***

4.3.5 Prezența pădurilor și a speciilor de arbori în teritoriul cercetat pe baza repertoriilor toponimice din epoca modernă și datele cartografice aferente ***102***

4.4 O perspectivă de ansamblu asupra contextului istoric și a cunoașterii științifice 106

5. Cercetarea topografică, istorică și arheologică a așezărilor din Câmpia Sătmarului 112

5.1 Considerații generale privind stadiul cercetărilor asupra satelor medievale .. 112

5.2 Evoluția rețelei de așezări din Câmpia Sătmarului în Evul Mediu 116

5.2.1 Rețeaua de așezări în secolele IX-X ***117***

5.2.2 Rețeaua de așezări din secolul al XI-lea până la mijlocul secolului al XIII-lea ***121***

5.2.3 Rețeaua de așezări de la mijlocul secolului al XIII-lea până la mijlocul secolului al XIV-lea ***128***

5.3 Peisajul ecleziastic până la mijlocul secolului al XIV-lea 133

5.3.1 Peisajul ecleziastic reflectat de izvoarele scrise: mănăstiri și biserici ***134***

5.3.2 Așezări cu biserică până la mijlocul secolului al XIV-lea ***135***

Caracteristicile bazei documentare *136*

Limite de interpretare *142*

5.3 Mănăstirile Câmpiei Sătmarului până la mijlocul secolului al XIV-lea **143**

5.4 Studiul complex geoinformatic al rețelei de așezări din Câmpia Sătmarului .. 148

5.4.1 Obiectivul şi metoda analizei ***149***
Metodele geoinformatice aplicate *150*
5.4.2 Dinamica structurii reţelei de aşezări ***152***
5.4.2.1 Imaginea reţelei de aşezări până în anul 1250 *152*
5.4.2.2 Imaginea reţelei de aşezări între anii 1250 şi 1350 *156*
5.4.2.4 Analiza topografică ierarhică a localităţilor din Câmpia Sătmarului *160*
5.4.2.4 Analiza spaţială şi cronologică a localităţilor dispărute *166*
6. A Reţeaua de drumuri medievale de pe teritoriul Câmpiei Sătmarului **173**
6.1. Consideraţii metodologice 173
6.1.2. Limite cronologice şi cadrul istoric ***174***
6.1.3. Imaginea generală a cercetărilor privind drumurile medievale ***175***
6.2. Posibilităţile de reconstituire ale reţelei de drumuri medievale din Câmpia Sătmarului pe baza ivoarelor scrise. ***176***
6.2.1. Drumuri regionale şi drumuri publice ***178***
6.2.2. Drumuri de importanţă locală ***180***
6.2.3. Drumuri/străzi existente în cadrul localităţilor ***181***
6.2.4. Alte categorii de drumuri ***182***
6.3. Vămile şi localizarea acestora conform surselor scrise 183
6.4. Puncte de traversare fluvială 185
6.4.1. Poduri ***186***
6.4.2. Bacuri ***189***
6.4. Reprezentarea drumurilor vechi pe hărţi moderne 192
6.5. Rolul reţelei de drumuri în structura aşezărilor medievale evidenţiată prin cercetările geoinformatice 196
Concluzii *200*
7. Structura aşezărilor reflectată de topografia arheologică **203**
7.1 Structura şi scopul bazei de date arheologice 204
7.1.1 Principalele dificultăţi legate de identificarea siturilor arheologice şi posibilităţile de stabilire a cronologiei acestora ***204***
7.1.2 Categorii de surse: documente scrise, hărţi şi repertorii toponimice ***207***
Surse scrise *207*
Date cartografice *209*
Toponime *210*

7.2 Distribuția spațială și cronologică a siturilor arheologice în regiunea studiată 212

7.2.1 Caracteristicile și modelele topografice ale siturilor arheologice din perioada Arpadiană ***212***

Siturile arheologice și caracteristicile mediului natural *212*

Dinamica evoluției siturilor arheologice: studiul de caz al zonei Balcaia/Balkány hát *216*

Concluzii *219*

7.2.2 Caracteristicile topografice ale siturilor arheologice datând din Evul Mediu târziu și începutul epocii moderne ***220***

Situri arheologice și caracteristicile mediului natural *220*

Câteva exemple privind topografia siturilor arheologice din Evul Mediu târziu din vestul Câmpiei Sătmarului *221*

Tip de așezare riverană/liniară *222*

Indicii ale dinamicii dezvoltării așezărilor *225*

Câteva exemple de continuitate a locuirii în cadrul așezărilor *227*

Concluzii *228*

7.3 Observații privind dinamica așezărilor și topografia acestora 229

8. Concluzii **235**

9. Bibliografie **242**

Izvoare: *242*

Culegeri de izvoare istorice: *243*

Lista lucrărilor de specialitate: *244*

10. Baza de date a localităților analizate în cadrul lucrării **283**

12. Baza de date arheologică a siturilor medievale din Câmpia Sătmarului **372**

13. Anexe **432**

Tabele *438*

Diagrame și grafice *444*

Hărți *459*

Figuri *459*

Rezumat

În Ungaria, cercetarea așezărilor medievale are o tradiție de aproape un secol. Până la mijlocul secolului al XX-lea, discipolii școlii conduse de Elemér Mályusz au încercat să realizeze studii legate de așezărilor pentru mai multe comitate medievale, care făceau parte din fostul Regat al Ungariei. Numeroși cercetători au analizat organizarea rețelei de așezări medievale din perspective diferite, însă au fost, în general, de acord, că imaginea oferită de izvoarele scrise poate fi completată pe baza rezultatelor obținute în urma cercetărilor arheologice.

Prezenta lucrare își propune investigarea istoriei așezărilor medievale din Câmpia Sătmarului prin aplicarea unor metode interdisciplinare. Regiunea geografică analizată a constituit partea centrală a comitatului medieval Satu Mare (Szatmár Vármegye). În prezent, această zonă se întinde pe teritoriul a două state, motiv pentru care am considerat oportună delimitarea cercetării în funcție de această unitate naturală de peisaj.

Se poate ridica, în mod justificat, întrebarea de ce cercetarea de față nu vizează întregul teritoriu al comitatului medieval Satu Mare. Analiza acestui spațiu din perspectivă geografică și geomorfologică evidențiază o compartimentare naturală semnificativă. Condițiile naturale ale Câmpiei Careiului prezintă caracteristici similare celor ale regiunii Nyírség, în timp ce popularea bazinelor estice ale fostului comitat poate fi documentată doar începând cu a doua jumătate a secolului al XIII-lea. În schimb, în Câmpia Sătmarului există indicii ale unei locuiri timpurii, fapt sugerat atât de toponimia veche, cât și de descoperirile arheologice datând din perioada cuceririi maghiare a Bazinului Carpatic. Peisajul istoric al regiunii era caracterizat de o rețea densă de râuri, pâraie și zone mlăștinoase, precum și de întinse suprafețe împădurite situate la nord de râul Someș.

Cadrul cronologic al cercetării acoperă evoluția rețelei de așezări din secolul al XI-lea până la mijlocul secolului al XIV-lea. În cadrul unor direcții specifice de investigație a fost însă necesară depășirea acestui cadru cronologic, pentru a permite o interpretare mai complexă a anumitor aspecte. Această extindere a fost necesară în capitolul dedicat reconstrucției peisajului istoric, unde, pe baza izvoarelor documentare, au fost analizate caracteristicile rețelei hidrografice și gradul de împădurire al regiunii, până la sfârșitul secolului al XIV-lea. O abordare cronologică similară a fost adoptată și în procesul de reconstrucție a rețelei de drumuri medievale ale teritoriului studiat.

Pe parcursul cercetării au fost formulate mai multe întrebări interdependente. În primul rând, am urmărit să identific în ce măsură caracteristicile mediului natural al regiunii studiate se

deosebeau de peisajul actual și în ce mod, imaginea existentă poate fi reconstituită sau nuanțată pe baza surselor disponibile. În strânsă legătură cu această problematică a fost analizată influența factorilor naturali asupra comunităților, care s-au stabilit în acest spațiu. Din perspectiva istoriei așezărilor, au fost abordate, de asemenea, o serie de probleme specifice. Astfel, s-a urmărit identificarea principalelor etape ale evoluției rețelei de așezări din regiunea analizată. Totodată, un aspect important l-a constituit stabilirea metodelor prin care pot fi diferențiate mențiunile documentare referitoare la așezări, precum și evaluarea rezultatelor ce pot fi obținute prin aplicarea metodelor de analiză spațială prin intermediul sistemelor informatice geografice (GIS) în studiul rețelei de așezări. De asemenea, un obiectiv esențial al cercetării a fost determinarea numărului de așezări din teritoriul investigat, care au fost afectate de procesul de pustiire și dispariție în perioada Evului Mediu. În etapa inițială a cercetării, a fost luată în considerare posibilitatea limitării investigației la problematica istoriei așezărilor din epoca arpadiană. Pe măsura desfășurării cercetării, a devenit însă evident că analiza peisajului ecleziastic impune valorificarea informațiilor cuprinse în registrele dijmelor papale. În consecință, limita cronologică superioară a fost extinsă astfel, cum este indicat în titlul lucrării, până la mijlocul secolului al XIV-lea.

Întrucât istoria așezărilor din comitatul medieval Satu Mare a constituit anterior obiectul cercetărilor mai multor specialiști, o parte semnificativă a bazei de date necesare analizei rețelei de așezări era deja disponibilă. Principala sarcină a cercetării a constat în sistematizarea și integrarea acestor informații într-un cadru analitic unitar. Una dintre problemele fundamentale ale prezentei lucrări o reprezintă evaluarea imaginii rețelei de așezări medievale prin corelarea datelor arheologice cu rezultatele cercetărilor istorice anterioare. Abordarea arheologică prezintă o importanță deosebită și datorită faptului că, pentru teritoriile situate la est de râul Crasna și de fosta mlaștină Ecedea, informațiile referitoare la trecutul și patrimoniul arheologic din perioada arpadiană au rămas până în prezent fragmentare și incomplete.

Din punct de vedere structural, lucrarea se bazează în principal pe abordarea topografică, așadar, poate fi încadrată în categoria studiilor de topografie istorică și arheologică a așezărilor. Demersul științific are la bază o analiză complexă și interdisciplinară, care urmărește să ofere o imagine cât mai cuprinzătoare și o interpretare cât mai riguroasă a rețelei de așezări medievale din Câmpia Sătmarului, prin corelarea și evaluarea integrată a datelor istorice, arheologice, cartografice și toponimice.

Primul capitol de amploare al lucrării, sintetizează rezultatele cercetărilor istorice și arheologice referitoare la regiunea analizată. Tratarea detaliată a acestei problematici a fost considerată necesară pentru a oferi cititorului o imagine de ansamblu asupra stadiului actual al cercetărilor privind acest teritoriu. Cel de-al treilea capitol, cuprinde o scurtă caracterizare geografică a regiunii, iar capitolul următor este dedicat reconstrucției peisajului istoric. Bazându-mă pe rezultatele cercetărilor din domeniul istoriei mediului și ale paleoclimatologiei, am urmărit reconstituirea caracteristicilor rețelei hidrografice și ale gradului de împădurire a teritoriului studiat. Aceste capitole prezintă, în detaliu, metodologia utilizată, categoriile de surse valorificate și analiza critică a acestora. O atenție deosebită este acordată examinării modului în care imaginea reconstruită prin metode științifice poate fi confruntată și verificată, prin observațiile rezultate din cercetarea desfășurată. Următoarea parte a lucrării, care constituie totodată și cea mai complexă parte a acesteia, este dedicată analizei istorice și de topografie arheologică a așezărilor din teritoriul studiat. Subcapitolele acestei părți abordează problematica structurii rețelei de așezări, particularitățile peisajului ecleziastic, analiza spațială a așezărilor prin intermediul sistemelor informatice geografice (GIS), relația dintre peisaj și habitat, precum și procesul de pustiire și dispariție ale localităților din regiune. Capitolul al șaselea urmărește reconstrucția căilor de comunicare medievale din Câmpia Sătmarului prin aplicarea unor metode interdisciplinare, acordând o atenție deosebită rolurilor drumurilor în formarea și funcționarea rețelei de așezări. Cea de-a șaptea parte a lucrării cuprinde un studiu de caz, dedicat analizei topografiei arheologice a Câmpiei Sătmarului. Acest capitol se concentrează, în principal, asupra metodologiei de identificare și cartografiere ale siturilor arheologice, asupra distribuției lor spațiale și cronologice, precum și asupra relației acestora cu rețeaua medievală de așezări. Lucrarea se încheie cu un capitol de sinteză, în care sunt interpretate rezultatele cercetării și sunt formulate răspunsuri la întrebările de cercetare, dar sunt evaluate și ipotezele stabilite inițial.

Elementul de noutate al prezentei cercetări, constă, între altele, în faptul că istoria așezărilor din Câmpia Sătmarului este investigată nu doar prin valorificarea izvoarelor scrise, ci și prin analiza integrată, bazată pe metode GIS, a datelor toponimice, cartografice și arheologice. Această abordare a permis o interpretare mai complexă a dinamicii spațiale și a cronologiei rețelei de așezări medievale.

În ceea ce privește metodologia utilizată, cercetarea s-a bazat, așa cum am menționat anterior, pe o abordare interdisciplinară. Din perspectiva categoriilor de surse, investigația a avut

la bază analiza integrată a trei tipuri principale de materiale: izvoarele documentare, colecțiile toponimice și sursele cartografice. Dintre informațiile extrase din documentele medievale, o importanță deosebită au avut-o cele referitoare la așezări și la caracteristicile peisajului istoric.

Datele culese din documentele scrise au fost analizate, în aproape toate cazurile, atât din perspectivă spațială, cât și cronologică, prin intermediul sistemelor informatice geografice (GIS). Utilizarea datelor toponimice și a hărților istorice a facilitat localizarea toponimelor identificate în sursele scrise. Astfel, unul dintre fundamentele metodologice ale lucrării îl constituie analiza integrată a acestor trei categorii de surse. Metodologia de cercetare a inclus, de asemenea, cartografierea sistematică a siturilor arheologice. Baza de date arheologice a fost alcătuită prin valorificarea repertoriilor oficiale ale siturilor arheologice din România și Ungaria, precum și a arhivelor de specialitate ale muzeelor regionale. Pe lângă inventarierea siturilor arheologice cunoscute, au fost întreprinse, în numeroase cazuri, cercetări de teren în vederea identificării unor așezări medievale, și a investigării acestora prin metode arheologice neinvazive. În unele situații, obiectivul a fost identificarea și cartografierea fenomenelor istorice manifestate la nivel microregional, iar în altele determinarea amplasamentului și a extinderii unor așezări dispărute sau care și-au modificat vatra de locuire, precum Doba, Tagy, Gyűlvész și Domănești. Modelele digitale ale terenului și investigațiile instrumentale au furnizat informații suplimentare, iar o parte semnificativă a siturilor nou identificate a fost inclusă în evidențele oficiale, contribuind astfel la extinderea topografiei arheologice a județului Satu Mare.

Un rol esențial în cadrul cercetării l-a avut utilizarea sistemelor informatice geografice (GIS), în special în procesul de analiză și interpretare a datelor obținute. Cu ajutorul programului QGIS au fost digitalizate mai multe hărți istorice și au fost realizate analize privind distribuția pădurilor medievale, rețeaua hidrografică, siturile arheologice. Aceste investigații au făcut posibilă observarea și interpretarea evoluției cronologice ale rețelelor medievale de așezări și de drumuri, a proceselor de donație a domeniilor, a organizării peisajului ecleziastic, precum și a transformărilor diferitelor tipuri de așezări de-a lungul Evului Mediu.

Cercetarea realizată în cadrul prezentei lucrări a urmărit, în principal, identificarea cadrului natural al dezvoltării rețelei de așezări din regiunea studiată și a factorilor care au influențat această evoluție, precum organizarea ecleziastică și infrastructura de comunicații. Totodată, cercetarea și-a propus să demonstreze, în ce măsură analiza integrată a datelor arheologice, toponimice și geospațiale poate genera noi perspective asupra istoriei medievale a regiunii. Rezultatele obținute

indică faptul că Câmpia Sătmarului nu poate fi considerată un teritoriu periferic, ci un spațiu caracterizat printr-o rețea densă de așezări, adaptată condițiilor naturale ale mediului. Acest sistem de habitat era consolidat în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, integrându-se treptat în structurile economice, ecleziastice și de comunicație ale Regatului maghiar medieval.

Baza de date elaborată în cadrul cercetării, care cuprinde 174 de așezări și 119 situri arheologice, a permis, împreună cu analizele geospațiale realizate, o reconstrucție detaliată a rețelei medievale de așezări din Câmpia Sătmarului și o reevaluare critică a modelelor interpretative existente. Analizele au evidențiat rolul structural ale rețelelor de comunicație și ale organizării ecleziastice, în configurarea spațiului medieval, și au oferit o bază suplimentară de cercetare, pentru studiul istoriei așezărilor din această regiune. Totodată, rezultatele au demonstrat că evoluția rețelei de așezări din Câmpia Sătmarului, prezintă numeroase caracteristici comune cu cele ale altor zone de câmpie din Bazinul Carpatic, păstrând însă și trăsături specifice dezvoltării locale.

Analiza istoriografică realizată în cadrul lucrării a evidențiat faptul că istoria așezărilor medievale din Câmpia Sătmarului nu a constituit, până în prezent, obiectul unei cercetări independente și cuprinzătoare. Deși studiile istorice asupra regiunii au atins un nivel avansat ca abordare, cercetările arheologice și investigațiile de teren rămân insuficiente, în special în spațiul cuprins între râurile Someș și Tur, cu precădere pe teritoriul actual al României. Compararea siturilor arheologice cunoscute, cu rețeaua așezărilor istorice, a evidențiat faptul că, aceste discrepanțe se datorează, în principal, gradului inegal de cercetare arheologică a regiunii.

Rezultatele cercetărilor dedicate reconstrucției peisajului istoric, indică faptul că, aspectul medieval al Câmpiei Sătmarului, era semnificativ diferit de configurația actuală, iar evoluția rețelei de așezări a fost condiționată, în mare măsură, de caracteristicile mediului natural. Analiza integrată a datelor arheologice, istorice, toponimice și geospațiale, a evidențiat că, rețeaua hidrografică, a constituit, principalul element de organizare a peisajului, influențând amplasarea așezărilor, activitățile economice și căile de comunicație. Investigațiile realizate în zona fostei mlaștini Ecedea, sugerează că, acest teritoriu, prezenta, pe parcursul Evului Mediu, o structură peisagistică mai diversificată și un grad mai ridicat de valorificare antropică, decât se considera anterior. Zonele umede nu trebuie interpretate exclusiv ca factori restrictivi pentru habitat, ci și ca spații care oferă condiții favorabile pentru stabilirea și dezvoltarea comunităților umane. În cadrul peisajului istoric, pădurile au avut, de asemenea, un rol esențial în organizarea activităților

economice și în dezvoltarea rețelei de așezări. Aceste rezultate permit concluzia că, mediul natural, nu a reprezentat doar cadrul în care s-a desfășurat locuirea medievală, ci și un factor activ de organizare spațială, care a influențat în mod direct, formarea și evoluția rețelei de așezări din Câmpia Sătmarului.

Rezultatele cercetărilor privind istoria așezărilor demonstrează că, rețeaua medievală de așezări din Câmpia Sătmarului, s-a constituit în urma unui proces de dezvoltare graduală, desfășurat pe parcursul mai multor secole. Valorificarea integrată a surselor și a metodelor de analiză spațială, prin intermediul GIS, a făcut posibilă reconstituirea detaliată a transformărilor structurale ale acestei rețele de așezări. În secolele al IX-lea și al X-lea, regiunea era caracterizată de o densitate scăzută de așezări, despre care se poate presupune că era concentrată de-a lungul văii Someșului și a principalelor căi de comunicație. Între secolele al XI-lea și al XIII-lea, se observă integrarea treptată a regiunii în sistemul administrativ al Regatului medieval al Ungariei, proces care a favorizat atât creșterea numărului de așezări, cât și consolidarea și stabilizarea rețelei de așezări. Deși efectele invaziei mongole, din anii 1241-1242, nu pot fi demonstrate în toate cazurile, datele arheologice și tezaurele monetare, specifice acestei perioade, indică existența unor distrugeri de amploare. Procesul de refacere al regiunii, din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, a fost însoțit de apariția unor noi proprietari și de stabilirea unor comunități de coloniști, care au contribuit la reorganizarea și dezvoltarea rețelei de așezări. În prima jumătate a secolului al XIV-lea, structura rețelei de așezări a devenit mai complexă și mai diferențiată, cea mai mare concentrare a habitatului fiind identificată în sectorul de nord-vest al teritoriului, cuprins între Someș și Tur. Evoluția organizării ecleziastice a urmat îndeaproape structura rețelei de așezări, aspect reflectat în distribuția spațială a instituțiilor religioase, precum bisericile, mănăstirile și alte așezăminte monastice. Factorii naturali au exercitat o influență importantă și asupra organizării regiunii. În cazul teritoriului analizat, râul Someș, a îndeplinit funcția unei limite de organizare ecleziastică, contribuind la delimitarea spațiului administrativ și ecleziastic medieval.

În cadrul cercetării, au fost prelucrate și analizate prin metode de analiză spațială, datele referitoare la un număr de 174 de așezări medievale. Pe parcursul investigației a fost posibilă, în numeroase cazuri, precizarea localizării geografice a unor așezări și reconsiderarea amplasamentului acestora. Metodele GIS utilizate – inclusiv algoritmul DBSCAN (Density-Based Spatial Clustering of Applications with Noise), poligoanele Voronoi/Thiessen, analiza densității kernel și analiza bazată pe rețele de grilă – au evidențiat faptul că până la mijlocul secolului al

XIV-lea, rețeaua de așezări din Câmpia Sătmarului, atinsese un stadiu avansat de consolidare. Aceste rezultate contrazic ipotezele formulate potrivit cărora regiunea ar fi cunoscut un proces amplu de depopulare, în cursul secolului al XIV-lea. Analiza ierarhică a așezărilor a demonstrat că formarea centrelor regionale a fost strâns legată de existența principalelor căi de comunicație, precum și de localizarea punctelor vamale și centrelor de târg. De asemenea, s-a constatat că structura, adesea liniară a rețelei de așezări, era puternic influențată de configurația rețelei hidrografice, și de principalele coridoare de circulație ale regiunii.

În ceea ce privește procesul de pustiire a așezărilor, cercetarea a evidențiat faptul că, abandonarea localităților medievale, trebuie interpretată ca rezultatul unor procese complexe de natură socială, economică și de mediu. Analizele efectuate au permis identificarea a 63 de așezări, care au fost depopulate până la mijlocul secolului al XIV-lea, reprezentând o proporție semnificativă din totalul localităților investigate, proporție comparabilă cu valorile observate la nivelul întregului comitat. În contextul analizei fenomenului de pustiire a fost examinată și ipoteza potrivit căreia dezvoltarea târgurilor medievale, a căror pondere a crescut semnificativ la sfârșitul secolului al XIV-lea și în cursul secolului al XV-lea, ar fi putut contribui la abandonarea unor așezări rurale. Cu toate acestea, analiza izvoarelor istorice și rezultatele investigațiilor realizate prin metode GIS, nu au furnizat dovezi clare care să susțină existența unei relații directe între dezvoltarea acestor centre urbane și procesul de pustiire a așezărilor din regiunea studiată.

În concluzie, rezultatele cercetărilor privind istoria așezărilor demonstrează că, rețeaua medievală de habitat din Câmpia Sătmarului, poate fi caracterizată drept un sistem dinamic, aflat într-o continuă evoluție și adaptare la condițiile naturale, la relațiile economice, la organizarea ecleziastică și la transformările domeniilor. Totodată, aplicarea metodelor de analiză spațială, a contribuit, în mod semnificativ, la o interpretare mai precisă și mai nuanțată, a evoluției istorice a rețelei de așezări din teritoriul cercetat.

Relațiile dintre așezările din teritoriul cercetat, se reflectă, în primul rând, în infrastructura rutieră. Analiza rețelei de drumuri medievale a urmărit, printre altele, să stabilească, în ce măsură, sistemul de comunicații al regiunii, poate fi reconstituit pe baza izvoarelor documentare disponibile, care a fost rolul acestuia în dezvoltarea rețelei de așezări și în organizarea spațiului regional. Analiza spațială a drumurilor, podurilor, vadurilor, punctelor de trecere cu bacul și a punctelor vamale identificate în izvoarele scrise, demonstrează că infrastructura rutieră medievală, a constituit unul dintre principalele elemente de coeziune ale rețelei de așezări din Câmpia

Sătmarului. Formarea și evoluția acestei rețele a fost influențată, în mod direct, de condițiile naturale ale mediului. Dintre acestea, un rol determinant, l-a avut rețeaua hidrografică, întrucât râurile, locurile de traversare și obstacolele naturale, au orientat principalele coridoare de circulație. Distribuția spațială a punctelor vamale, a podurilor și a trecerilor cu bacul, evidențiază existența unor noduri de comunicație, care au reprezentat elemente esențiale ale sistemului medieval de transport. În ansamblu, dezvoltarea infrastructurii rutiere, a fost strâns legată de particularitățile peisajului natural, un exemplu elocvent fiind drumurile amenajate pe terase, din zona fostei mlaștini Ecedea, utilizate în Evul Mediu târziu și în perioada modernă timpurie.

Cercetarea a permis identificarea, până la mijlocul secolului al XIV-lea, a 15 puncte vamale, 5 treceri cu bacul și 11 poduri. Distribuția teritorială a acestor elemente de infrastructură, a contribuit la definirea principalelor axe de comunicație ale regiunii, care conectau așezările, atât pe direcția est-vest, cât și pe direcția nord-sud. Punctele de percepere a vămilor erau amplasate, în general, în poziții strategice, marcând atât principalele căi de traversare a zonelor inundabile, cât și traseele comerciale de importanță regională.

Observațiile rezultate din studiul rețelei de drumuri, conduc la concluzia că, aceasta nu poate fi interpretată exclusiv ca un sistem de infrastructură destinat conectării așezărilor, ci trebuie privită ca unul dintre principalii factori care au modelat dezvoltarea și organizarea spațială a rețelei medievale de habitat. Analizele comparative realizate prin metode GIS au arătat, de asemenea că, numeroase trasee medievale, pot fi corelate cu drumurile reprezentate pe hărțile militare habsburgice de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Această continuitate sugerează persistența pe termen lung a principalelor axe de circulație și demonstrează că rețeaua rutieră medievală a exercitat o influență semnificativă asupra dezvoltării sistemelor de comunicație din perioadele ulterioare. În ansamblu, unul dintre cele mai importante rezultate ale cercetării dedicate infrastructurii rutiere, constă în demonstrarea faptului că, drumurile medievale, nu reprezentau doar elemente de legătură între așezări, ci au constituit factori fundamentali în configurarea și evoluția structurii spațiale a rețelei de așezări din Câmpia Sătmarului.

Cercetările de topografie arheologică au făcut posibilă investigarea unor aspecte ale istoriei așezărilor medievale din Câmpia Sătmarului care, până în prezent, puteau fi analizate doar într-o măsură limitată. Analiza integrată, prin intermediul GIS, a izvoarelor scrise, a siturilor arheologice și a datelor toponimice, a permis o reconstrucție mai nuanțată a structurii spațiale și cronologice a rețelei de așezări, în diferite sectoare ale regiunii studiate. Baza de date realizată în cadrul

cercetărilor, reunește informații referitoare la 119 situri arheologice, oferind un suport documentar relevant pentru analiza modelelor de locuire din perioada arpadiană și din Evul Mediu târziu. Rezultatele analizelor realizate prin metode GIS, indică existența unei relații strânse între amplasarea așezărilor și caracteristicile mediului natural. O mare parte dintre siturile datate în perioada arpadiană, sunt situate pe forme de relief ușor înălțate, ferite de inundații, dar aflate în imediata apropiere a surselor de apă. Distribuția spațială a siturilor arheologice, sugerează că rețeaua medievală de așezări, a fost mai densă decât s-ar putea deduce exclusiv din izvoarele scrise. Totodată, analizele topografice au evidențiat faptul că, procesul de locuire nu a avut o distribuție uniformă în teritoriu, ci s-a organizat sub forma unor grupări de așezări de dimensiuni mai reduse, adaptate particularităților peisajului natural și condițiilor locale de mediu.

În ceea ce privește studiile de caz analizate în cadrul cercetării, investigațiile intensive desfășurate în regiunea cunoscută sub denumirea de „Balkány-hát” (Zona Balcaia), au furnizat rezultate deosebit de relevante. Analizele topografice detaliate au oferit posibilitatea observării și interpretării dinamicii așezărilor. Cercetările au evidențiat că, la nivelul acestui micro-teritoriu, procesul de locuire nu s-a organizat întotdeauna în jurul unui nucleu de sat stabil, ci s-a adaptat în mod constant condițiilor naturale ale mediului. Aceste rezultate se înscriu în tiparele de evoluție ale așezărilor observate și în alte regiuni ale Bazinului Carpatic. Totodată, analiza siturilor datate în Evul Mediu târziu și perioada modernă timpurie indică faptul că, până în secolele al XIV-lea și al XV-lea, rețeaua de așezări din regiunea studiată devenise mai stabilă și mai bine organizată în comparație cu perioadele anterioare. Cercetarea a demonstrat, de asemenea, că evaluarea integrată a datelor provenite din topografia arheologică, studiile toponimice și sursele cartografice, pot oferi rezultate deosebit de importante pentru investigarea sectorului românesc al Câmpiei Sătmarului. Pe lângă siturile arheologice deja cunoscute, au fost identificate numeroase noi urme de locuire, iar în șase cazuri, acestea au putut fi corelate cu așezări medievale dispărute sau care și-au modificat amplasamentul de-a lungul timpului. Observațiile de teren au contribuit astfel la completarea și nuanțarea imaginii evoluției rețelei de așezări din regiune. Metodologia complexă aplicată în cadrul cercetărilor de topografie arheologică, se înscrie în tendințele actuale ale arheologiei peisajului și ale arheologiei așezărilor la nivel internațional, care urmăresc interpretarea evoluției peisajelor istorice prin valorificarea unor baze de date regionale și prin integrarea diferitelor categorii de surse istorice, arheologice și geospațiale.

În concluzie, rezultatele cercetărilor efectuate demonstrează că, rețeaua medievală de așezări din Câmpia Sătmarului, nu poate fi interpretată ca un sistem static, ci ca o structură dinamică, aflată într-un proces continuu de transformare sub influența condițiilor naturale, a schimbărilor sociale și a evoluțiilor economice. Rezultatele obținute au evidențiat, de asemenea, faptul că, gradul de cercetare arheologică a regiunii rămâne încă insuficient, existând numeroase aspecte care necesită investigații suplimentare. Baza de date constituită în cadrul prezentei cercetări și analizele realizate oferă, în primul rând, un fundament solid pentru cercetările viitoare și permit identificarea acelor zone în care investigațiile arheologice sistematice, studiile de arheologie ale mediului și valorificarea detaliată a surselor disponibile, pot contribui la aprofundarea cunoașterii evoluției rețelei de așezări din Câmpia Sătmarului, în perioada cuprinsă între secolele al XI-lea și al XIV-lea. În acest sens, cercetarea de față, nu doar sintetizează cunoștințele existente privind istoria medievală a regiunii, ci propune și un cadru metodologic interdisciplinar pentru investigarea relației dintre peisaj, organizare spațială și dinamica așezărilor medievale, deschizând noi perspective pentru studiile viitoare dedicate Câmpiei Sătmarului și altor regiuni din Bazinul Carpatic.

Bibliografie selectivă

Almássy–Istvánovits 2001

Almássy Katalin – Istvánovits Eszter: Csengersima, Határátkelő. *RKM 1998.* 2001. 139.

Almássy–Istvánovits 2003

Almássy Katalin – Istvánovits Eszter: Csengersima, Határátkelő. *RKM 1999.* 2003. 191–192.

Aston 1985

Michael Aston: *Interpreting the landscape. Landscape Archaeology and Local History.* Routledge, London–New York, 1985.

B. Szabó 2007

B. Szabó János: *A tatárjárás. A mongol hódítás és Magyarország. / The „Tatar" invasion. The Mongol Conquest and Hungary in 1241–1242.* Corvina Kiadó, Budapest, 2007.

B. Szabó–Uhrin 2022

B. Szabó János – Uhrin Dorottya: *Mongol invázió Európa ellen (1236–1242).* Corvina Kiadó, Budapest, 2022.

Bader 1978

Bader Tiberiu: *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică / Die Bronzezeit in Nordwestsiebenbürgen*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

Bader 1981–1982

Bader Tiberiu: Săpăturile arheologice din Județul Satu Mare I. [Die Archaologischen Graubungen im Kreis Satu Mare.] *SatuMareSC* 5–6. 1981–1982. 143–165.

Bagossy 1908

Bagossy Bertalan: Szatmár vármegye története. In: *Magyarország Vármegyéi és Városai. Szatmár vármegye.* Szerk. Borovszky Samu. Országos Monográfiai Társaság, Budapest, 1908. 412–530.

Bálint 1998

Bálint Mariann: Az Árpád-kori településhálózat rekonstrukciója a Duna-Tisza köz déli részén. In: *Tanulmányok Csongrád megye történetéből 26.* Szerk. Blazovich László. Csongrád, 1998. 39–50.

Bálint et. al. 2003

Bálint Mariann – Laszlovszky József – Romhányi Beatrix – Sabján Tibor – Takács Miklós: Középkori falvak és határuk. In: *Magyar régészet az ezredfordulón.* Szerk. Visy Zsolt. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma – Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003. 383–388.

Balla 1954

Balla György: A Nyírség és a Bereg-szatmári síkság néhány geomorfológiai problémája (Láng Sándor hozzászólásával). *Földr. Ért.* 3: 4. 1954. 673–681.

Balogh 1975

Balogh István: Adatok Csenger történetéhez. In: *Csengeri krónika. Néprajzi és helytörténeti antológia Molnár József 70. születésnapjára.* Szerk. Dankó Imre. Csenger Nagyközség Tanácsa, Csenger, 1975. 147–152.

Balogh 1986

Balogh István: Szabolcs-Szatmár megye története II. In: *Szabolcs Szatmár megye műemlékei I. Magyarország műemléki topográfiái 10.* Szerk. Entz Géza. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986. 131–180.

Balogh et al. 2021

Balogh Róbert – Bodovics Éva – Demeter Gábor – Erdélyi Mátyás – Eszik Veronika – Vadas András: Bevezetés. In: *Táj, ember, tudás, zöldtörténelem.* Szerk. Balogh Róbert – Bodovics Éva – Demeter Gábor – Erdélyi Mátyás – Eszik Veronika – Vadas András. Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2021. 9–30.

Balogh–Németh 1970

Balogh István – Németh Péter: A honfoglalástól Mohácsig. In: *Szabolcs-Szatmár megyei történelmi olvasókönyv.* Szerk. Csermely Tibor – Hársfalvi Péter. Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács V.B. Művelődési Osztálya, Nyíregyháza, 1970. 17–42.

Bălu–Szőcs 2008

Bălu Daniela – Szőcs Péter Levente (coord): Ghidul expoziției de istorie și etnografie. / A történelmi és néprajzi kiállítás vezetője. / Guide of the Historical and Ethnographical Exhibition. Editura Muzeului Satu Mare, Satu Mare, 2008.

Barcsai 2016

Barcsai Béla: A láp-menti falvak élete. In: *Börvely 800 breviárium.* Szerk. Végh Balázs. Pro Magister Társaság, Börvely, 2016. 79–77.

Belbe 2020

Belbe Sebastian: Date privind o așezare dispărută la vărsarea Homorodului în Crasna. [Data regarding a dissapeard settlement at the confluence of the Homorod and the Crasna rivers]. *SatuMareSC* 33–34/I. 2020. 151–178.

Belbe 2021

Belbe Sebastian: Árpád-kori palack és kiöntőcsöves edénytöredékek a szatmárnémeti körgyűrű 1. számú régészet lelőhelyről. [Jug and Pouring Pipe Fragments From Archaeological Site No. 1 of the Satu Mare Bypass Road]. In: *Kőbe zárt történelem, Tanulmányok Emődi János 80. születésnapjára. / Istoria închisă în piatară, Studii în onoarea lui János Emődi, 80 de ani.* Szerk. Katócz Zoltán – Emődi András – Lakatos Attila. *Studia Historica* 3. Editura Collegium Varadinum, Nagyvárad, 2021. 353–367.

Belbe 2025

Belbe Sebastian: Considerations for the Reconstruction of Medieval Road Networks of the Lower Someș Valley: an Interdisciplinary Analysis of Written, Toponymic and Cartographic Data. In: *Orbis Mediaevalis V.* Editura Mega. Cluj-Napoca, 2025. 191–209.

Belényesy 1948

Belényesy Márta: Adatok a tanyakialakulás kérdéséhez. A „Telek" és a magyar tanya középkori gyökerei. *Magyar Táj- és Népismeret Könyvtára 10.* Néptudományi Intézet, Budapest, 1948.

Belényesy 1953

Belényesy Márta: A halászat a XIV. században. [Der Fischfang im XIV. Jahrhundert.] *Ethn.* 64: 1–4. 1953. 148–166.

Belényesy 1954

Belényesy Márta: A földművelés fejlődésének alapvető kérdései a XIV. században I. [Die grundlegenden Fragen der Entwicklung der Landwirtschaft im XIV. Jahrhundert I.] *Ethn.* 65: 3–4. 1954. 387–415.

Belényesy 1955A

Belényesy Márta: A földművelés fejlődésének alapvető kérdése a XIV. században II. [Die grundlegenden Fragen der Entwicklung der Landwirtschaft im XIV. Jahrhundert II.] *Ethn.* 66: 1–4. 1955. 57–98.

Belényesy 1955B

Belényesy Márta: Szőlő- és gyümölcstermesztésünk a XIV. században. [La production vinicole et Hongrie au XIVe siècle.] *NépÉrt.* 37. 1955. 11–30.

Belényesy 1956A

Belényesy Márta: Az állattartás a XIV. században Magyarországon. [Viehhaltung in Ungarn im 14. Jahrhundert.] *Népr. Ért.* 38. 1956. 23–59.

Belényesy 1956B

Belényesy Márta: A földművelés Magyarországon a XIV. században. *Századok* 90: 4–6, 1956. 517–555.

Belényesy 1958

Belényesy Márta: Kerített település és gazdálkodás kapcsolata néhány zalai irtásos falunál egy 1460-as határjárás alapján. [Die Beziehung von umfriedeter Siedlungsform und Landwirtschaft in einigen Rodungsdörfern des Komitates Zala auf Grund der Flurbegehung vom Jahre 1460.] *Ethn.* 69: 1. 1958. 117–127.

Belényesy 1960

Belényesy Márta: A permanens egymezős földhasználat és a két- és háromnyomásos rendszer kialakulása Magyarországon a középkorban. [Der Gebrauch der Dauer Wirtschaft und die Entwicklung der zwei und Dreifelder Wirtschaft im Mittelalterlichen Ungarn]. *Ethn.* 71: 1. 1960. 81–160.

Belényesy 2011

Belényesy Márta: Fejezetek a középkori anyagi kultúra történetéből I. Budapest, 2011.

Bencze–Toda 2015–2016

Bencze Ünige – Toda Oana: Tájhasználat a kolozsmonostori bencés apátság Kajántó-völgyi birtokain. [Land use on the Kajántó Valley properties of Kolozsmonostor Benedictine abbey.] *Dolgozatok* 10–11 (20–21.), 2015–2016. (2019). 101–118.

Bencze et al. 2022

Bencze Ünige – Lenkey László – Pethe Mihály: A marosszentkirályi pálosok és birtokaik. Egy tájrégészeti kutatás előzetes eredményei és további lehetőségei. [The Paulines from Sâncraiu de Mureș and Their Estates. Preliminary Results of a Landscape Analysis and Fruther Research posibilities.] *Certamen* 9. 2022. 171–191.

Benedek 1969

Benedek Zoltán: Schimbările cursului Someșului și al Crasnei în perioada pleistocenului superior și a holocenului. [Die Flussrichtung der Samosch und Krasna im Oberpleistozän und Holozän.] *SatuMareSC 1*. 1969. 27–37.

Benkő–Zatykó 2021

Benkő Elek – Zatykó Csilla: A Kárpát-medence környezettörténete a középkorban és koraújkorban. [Environmental History of the Medieval and Eraly Modern Carpathian Basin.] ELTE Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézet – Archaeoligua Alapítvány, Budapest, 2021.

Benkő 1992

Benkő Elek: A középkori Keresztúr-szék régészeti topográfiája. / Die archäologische Topographie des mittelalterlichen Stuhles Keresztúr. *VAH* 5. MTA Régészeti Intézet, Budapest 1992.

Benkő 2017

Benkő Elek: Magyarország Régészeti Topográfiája. Múlt, jelen, jövő. [Archaeological Topography of Hungary. Past, present and future]. In: *Magyarország régészeti topográfiája. Múlt, jelen, jövő. / Archaeological Topography of Hungary. Past, present, future.* Szerk. Benkő Elek – Bodnár Mária – Kolláth Ágnes. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézet – Archaeoligua, Budapest, 2017. 9–26.

Benkő et al. 2015

Magyarország Régészeti Topográfiája. Múlt – jelen – jövő. A 2015. május 11–13 között, Budapesten rendezett konferencia előadásainak és posztereinek kivonatai. Szerk. Benkő Elek – Bodnár Mária – Kolláth Ágnes. MTA BTK Régészeti Intézet, Budapest, 2015.

Benkő et al. 2020

Elek Benkő – Pál Sümegi – Tünde Törőcsik – Elvira Bodor – Balázs Sümegi – Gusztáv Jakab: Sâncraiu de Mureș (Marosszentkirály). Medieval settlement network, Pauline monastery and its environment on the middle course of the Mureș river. *Acta ArchHung* 71: 1. 2000. 177–198.

Benkő et al. 2022

Elek Benkő – Lóránd Silye – Attila Tóth – Ilona Pál – József Pál Frink– Gusztáv Jakab: Emerging medieval heritage. Environmental history research at Băgău (c. Alba, Romania) and the Bottomles Lake (Tăul fără fund). *Acta ArchHung* 73: 2. 2022. 191–203.

Berey 1908

Berey József: Az Ecsedi láp. In: *Magyarország Vármegyéi és Városai. Szatmár vármegye.* Szerk. Borovszky Samu. Országos Monográfiai Társaság, Budapest, 1908. 26–30.

Bintliff 2000

John Bintliff: The concepts of ‘site’ and ‘off site archaeology in surface artefact survey. In: *Non-Destructive Techniques Applied to Landscape Archaeology (The Archaeology of Mediterranean Landscapes)*. Szerk. Marinalle Pasquinucci – Frederic Trement. Oxbow Books, Oxford, 2000. 200–215.

Bintliff 2025

John Bintliff: A brief history of archaeological surface survey. In: *Cursus studiorum. Festschrift für Günther Schörner zum 65. Geburtstag.* Hrsg. Lina Diers – Dominik Hagmann – Basema Hamarneh – Julia Kopf – Hadwiga Schörner. Propylaeum, Heidelberg, 2025. 165–175.

Björkman et al. 2003

Björkman Leif – Feurdean Angelica –Barabara Wohlfarth: Late Glacial and Holocene forest dynamics at Steregoiu in the Gutaiului Mountains, Northwest Romania. *Review of Paleobotany and Palynology* 124: 1–2. 2003. 79–111.

Blazovich 1998

Blazovich László: Az alföld 14–16. századi úthálózatának vázlata. In: *Tanulmányok Csongrád megye történetéből 26.* Szerk. Blazovich László. Csongrád Megyei Levéltár, Szeged, 1998. 51–61

Bóna 1986

Bóna István: Szabolcs-Szatmár megye régészeti emlékei I. In: *Szabolcs-Szatmár megye műemlékei I.* Szerk. Entz Géza. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986. 15–91.

Borbély 1934

Borbély Andor: Zyndt Mátyás nagy haditérképe hazánkról. *Hadt. Közl.* 35. 1934. 197–202.

Borovszky 1908

Borovszky Samu: Magyarország Vármegyéi és Városai. Szatmár Vármegye. Országos Monográfiai Társaság, Budapest, 1908.

Borsy–Borsy 1955

Borsy Zoltánné – Borsy Zoltán: Pollenanalitikai vizsgálatok a Nyírség északi részében. *AUD* 2. 1955. 271–280.

Borsy 1954

Borsy Zoltán: Geomorfológiai vizsgálatok a bereg-szatmári síkságon. *Földr. Ért.* 3: 2. 1954. 270–279.

Borsy 1971

Borsy Zoltán: Szabolcs-Szatmár megye természeti földrajza. *SzSzSz* 6: 3. 1971. 1–12.

Botár 2019

Botár István: *Havasok keblében rejtőző szép Csík. A Csíki medence középkori településtörténete. / The Medieval Archaeology and History of the Csík basin Harghita County, România.* Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2019.

Botár 2023

Botár István: Régi utakon Székelyföld Árpád-kori hegyi váraihoz. [On old roads towards Árpád-era mountain castles of Székely Land.] *ArchÉrt.* 148. 2023. 49–67.

Braun et al. 1990–1992

Braum Mihály – Sümegi Pál – Szűcs László – Szöőr Gyula: A kállósemjéni Nagy-Mohos láp fejlődéstörténete. (Lápképződés emberi hatásra és az ősláp hipotézis) [The History and Development of the Nagy-Mohos Fen at Kállósemjén (NE Hungary). Man induced fen formation and the „archaic fen" concept.] *JAMÉ* 33–35. 1990–1992. 1993. 335–367.

Bura 1991

Bura Lászó: Szatmárnémeti történeti földrajzi nevei. In: *Emlékkönyv Benkő Loránd hetvenedik születésnapjára*. Szerk. Hajdú Mihály – Kiss Jenő. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 1991. 119–132.

Bura 1997

Bura László: *Szatmár megye történeti-etimológiai helységnévtára.* Studium Könyvkiadó, Kolozsvár, 1997.

Bura 2003

Bura László: Szatmárnémeti neve, névelemeinek tanúságai. *NÉ* 25. 2003. 36–40.

Bura 2008

Bura László: *Szatmár megye helynevei* (földrajzi nevei) I-II. Státusz Könyvkiadó, Csíkszereda, 2008.

Bura 2013

Bura László: Helyneveink érdekességei, tanulságai, népi magyarázatai. *SatuMareSC* 29/2. 2013. 213–221.

Bura et al. 2005

Bura László – Póti István – Bara Csaba – Bara István – Erdei Líviusz – Kiss Imola – Muhi Sándor – Tóth Géza: *Szatmárnémeti kialakulása és fejlődése épületei és műemlékei tükrében*. Identitás Alapítvány, Szatmárnémeti, 2005.

Burai 1980.

Burai Adalbert: Dezvoltare orașului medieval Satu Mare (I). *SatuMareSC* 5–6. 1980. 143–165.

Cabello–Németh 2014

Juan Cabello – Németh Péter: Vámosoroszi, református templom. In: *Művészet és vallás a felső Tisza-vidéken*. Szerk. Kollár Tibor. Királyhágómelléki Református Egyházkerület – Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Ügynökség, Nagyvárad–Nyíregyháza, 2014. 226–231.

Cabello–Pintér 2014

Juan Cabello – Pintér Attila: A Zajtai római katolikus templom 2012. évi kutatása. In: *Művészet és vallás a felső Tisza-vidéken*. Szerk. Kollár Tibor. Királyhágómelléki Református Egyházkerület – Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Ügynökség, Nagyvárad – Nyíregyháza, 2014. 201–213.

Cabello–Simon 2011

Juan Cabello – Simon Zoltán: A Gutkeled nemzetség templomának kutatása a szatmári Erdőháton. Gacsály és Zajta. In: *Középkori egyházi építészet Szatmárban.* Szerk. Kollár Tibor. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat, Nyíregyháza, 2011. 142–179.

Cabello et al. 2014

Juan Cabello – Németh Péter – Pintér Attila: A kölcsei református templom építéstörténete. In: *Művészet és vallás a felső Tisza-vidéken.* Szerk. Kollár Tibor. Királyhágómelléki Református Egyházkerület – Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Ügynökség, Nagyvárad – Nyíregyháza, 2014. 216–225.

Câmpean et al. 2017

Viroel Câmpean – Viorel Ciubotă – Mihaela Sălceanu: Mădăras Contribuție Monografică. Editura Maestro Tip, Satu Mare, 2017.

Chisholm 1979

Michael Chisholm: *Rural Settlement and Land Use. An Essay in Location.* Particularly the 3rd edition. Hutchinson, London, 1979.

Cholnoky 1943

Cholnoky Jenő: Magyarország első jó térképe. *MKSz* 13: 7. 1943. 93–98.

Ciubotă et al. 2021

Viorel Ciubotă – Viroel Câmpean – Mihaela Sălceanu: *De la Gidani la Sătmărel, Contribuție Monografică.* Editura Cetatea Romei. Baia Sprie, 2021.

Cosma 2002

Călin Cosma: *Vestul și nord-vestul României în secolele VIII–X d. H. / The West and North-West Territories of Romania in the 8th-10th Centuries A. D.* Editura Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2002.

Crișan 2006

Ioan Crișan: *Așezări rurale medievale din Crișana secolele X–XIII.* Editura Muzeului Țării Crișul, Oradea, 2006.

Csallány 1958

Csallány Dezső: Szabolcs-Szatmár megye avar leletei. [Awarische Funde des Komitats Szabolcs-Szatmár.] *JAMÉ* 1. 1958. (1960). 31–87.

Csánki 1890-1913

Csánki Dezső: *Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában I–V.* Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1890-1913.

Császár 1901

Császár Mihály: *Kézai Simon magyar krónikája.* Lampel, Budapest, 1901.

Csók 2015

Csók Zsolt: Castrum Krazna. O cetate ascunsă în ambient social clar. Contribuții arheologice la formare și dezvoltare comitatului medieval Crasna. (sec. XI–XIII). [Castrum Krazna, Hidden castle in clear social ambient. Archaeological contributions to the formation and development of the County of Crasna, during the 11th–13th centuries. Teză de doctorat, Manuscris. Sustinut. Sibiu, 2015.

Csőre 1980

Csőre Pál: *A magyar erdőgazdálkodás története. Középkor.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980.

Csukovits 2012

Csukovits Enikő: *Az Anjouk Magyarországon I. rész. I. Károly és uralkodása (1301–1342).* MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2012.

Dankó 1975A

Dankó Imre: Csengeri krónika. Néprajzi és helytörténeti antológia Molnár József 70. születésnapjára. Csenger Nagyközségi Tanács, Csenger, 1975.

Dankó 1975B

Dankó Imre: Csenger történetének vázlata. In: *Csengeri krónika. Néprajzi és helytörténeti antológia Molnár József 70. születésnapjára.* Szerk. Dankó Imre. Csenger Nagyközségi Tanács, Csenger, 1975. 4–64.

Demeter et al. 2023

Demeter Gábor – Papp István – F. Romhányi Beatrix – Pénzes János: A területi egyenlőtlenségek településszintű vizsgálata a történeti Magyarország és utódállami területén 1330–2010 II. [Long-term study of territorial inequalities at settlement level in the territory of the historical Hungary and its successor states, 1330–2010 II.] *TerStat* 63: 3. 2023. 300–335.

Dienes 1986

Dienes István: Szabolcs-Szatmár megye régészeti emlékei II. In: *Szabolcs Szatmár megye műemlékei I. Magyarország műemléki topográfiái 10.* Szerk. Entz Géza. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986. 92–114.

Diószegi 1909

Diószegi András: *A Magyarországon keresztülvezető kereskedelmi utak az Árpádházi királyok idejében.* Stief Ny., Kolozsvár, 1909.

Donászy 1959

Donászy Ernő: A Bereg-Szatmári síkság halászata. *Hidrol. Köz.* 3. 1959. 232–241.

Draskóczy 2018

Draskóczy István: *A magyarországi kősó bányászata és kereskedelme (1440–1530-as évek).* MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2018.

Dumitrașcu 1974

Sever Dumitrașcu: Săpăturile arheologice din anul 1970 la Mediesul Aurit. [The 1970 archaeological researches (diggings) from Mediesul Aurit Castle.] *Crisia* 4. 1974. 101–106.

Eke 1981

Eke Pál: A Szatmári-síkság (fehérgyarmati járás) falvainak népességváltozása 1949-1979 között. [Population changes in the villages of the Szatmár Plain (Fehérgyarmat district) between 1949 and 1979.] *Földr. Ért.* 30: 1. 1981. 93–101.

Engel 2001

Engel Pál: Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a középkori Magyar Királyság településeiről. / Hungary at the End of the Middle Ages. Digital Map and Database of the Settlements of the Medieval Kingdom of Hungary. Térinfo Bt. – MTA Történettudományi Intézet, Budapest, 2001.

Entz 1986

Entz Géza: Művészettörténeti áttekintés. In: *Szabolcs Szatmár megye műemlékei I. Magyarország műemléki topográfiái 10.* Szerk. Entz Géza. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986. 181–206.

Erdész 1974

Erdész Sándor: A szatmári Tiszahát. *ÉT* 29: 29. 1974. 1379–1383.

Erős 1998

Erős Vilmos: Mályusz Elemér feljegyzése egy Magyar Történeti Intézet Felállításáról. [Memorandum by Elemér Mályusz on the establishment of a Hungarian Historical Institute.] *TSz* 40: 1–2. 1998. 113–126.

F. Romhányi 2000

F. Romhányi Beatrix: *Kolostorok és társaskáptalanok a középkori Magyarországon.* Pytheas, Budapest, 2000.

F. Romhányi 2015

F. Romhányi Beatrix: Kolostorhálózat – településhálózat – népesség. A középkori Magyar Királyság demográfiai helyzetének változásaihoz. [Monastic network – settlement system – population. On the demographic changes of the medieval Hungarian Kingdom.] *TSz* 57: 1. 2015. 1–49.

F. Romhányi 2019

F. Romhányi Beatrix: A középkori magyar plébániák és a 14. századi tizedjegyzék. [The medieval hungarian parishes and the fourteenth-century papal tithe register.] *TSz* 61: 3. 2019. 339–360.

F. Romhányi 2024

F. Romhányi Beatrix: Kisatlasz a középkori Magyar Királyság történeti földrajzának tanulmányozásához. / A Historical Geographical Atlas of the Medieval Kingdom of Hungary. Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2024.

F. Romhányi et al. 2022

F. Romhányi Beatrix – Szilágyi Zsolt – Demeter Gábor: A Magyar Királyság regionális különbségei a pápai tizedjegyzék keltezése idején. In: *Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv. Területi egyenlőtlenség – intézményi változás.* Szerk. Weisz Boglárka et al. Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Hajnal István Alapítvány, Budapest, 2022. 17–52.

Fábián 1939

Fábián Sándor: Szatmár, Ugocsa és Bereg K. E. E vármegyék. In: *Magyar városok és vármegyék monográfiája 28.* Budapest, 1939.

Fábián et al. 2011

Fábián László – Pintye Gábor – Ulrich Attila: Leletmentés Urán, a Vas–Hídi–legelőn (A templomdomb kincse). In: *Erősségénél fogva várépítésre való. Tanulmányok a 70 éves Németh Péter tiszteletére. A Jósa András Múzeum kiadványai* 68. Szerk. Juan Cabello – C. Tóth Norbert. Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 2011. 139–161.

Farkas 1982

Farkas József: Fejezetek az Ecsedi-láp gazdálkodásához. *Studia Folkloristica et Ethnographica* 8. Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen, 1982.

Ferenczi–Rácz 2023

Ferenczi László – Rácz Tibor Ákos: Pest County and Dabas district in the Middle Ages a multidisciplinary and geospatial investigation into the problem of settlement desertation in Central Hungary. *Antaeus* 39. 2023. 187–225.

Ferenczi 2008

Ferenczi László: Vízgazdálkodás a középkorban. In: *Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon. Gazdaságtörténet, anyagi kultúra, régészet.* Szerk. Kubinyi András – Laszlovszky József – Szabó Péter. Martin Opitz kiadó, Budapest, 2008. 105–152.

Ferenczi 2018

Ferenczi László: Water management in medieval Hungary. In: *The Economy of Medieval Hungary*. Szerk. Laszlovszky József – Nagy Balázs – Péter Szabó – András Vadas. Brill, Leiden–Boston, 2018. 238–252.

Feurdean–Astalos 2005

Feurdean Angelica – Astalos Ciprian: The impact of human activities in the Gutâiului Mountains, Romania. *Stud. UBB. Geol.* 50: 1–2. 2005. 63–72.

Feurdean 2005

Feurdean Angelica: Holocene forest dynamics in northwestern Romania. *Holocene* 15: 3. 2005. 435–446.

Feurdean et al. 2008

Feurdean Angelica – Klotz Stefan – Mosbrugger Volker – Wohlfarth Barbara: Pollen-based quantitative reconstructions of Holocene Climate variability in NW Romania. *Palaeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology* 260. 2008. 494–504.

Fodor 1936

Fodor Ferenc: Adatok a magyar gyepük földrajzához. *Hadt. Közl.* 37: 1. 1936. 113–144.

Fodor 1953

Fodor Ferenc: A Szamoshát ősvízrajza. *Földr. Közl.*1: 1–2. 1953. 193–204.

Fóris–Kertész 1936

Fóris Anna – Kertész János: Az egyesített vármegyék községei. In: *Ugocsa és Bereg K. E. E vármegyék. Magyar városok és vármegyék monográfiája 28.* Szerk. Fábián Sándor. Budapest, 1939. 551–570.

Frisnyák 1988

Frisnyák Sándor: Fehérgyarmat földrajzi környezete: a Szatmári síkság. In: *Szamosközi tanulmányok*. Szerk. Mező András. Városi Tanács, Fehérgyarmat, 1988. 7–22.

Frisnyák 1990

Frisnyák Sándor: Magyarország történeti földrajza. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest, 2010.

Frisnyák 1999

Frisnyák Sándor: Magyarország történeti földrajza. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1999.

Frisnyák 2004

Frisnyák Sándor: A kultúrtáj kialakulása és terjedése a Nyírség és a Felső-Tisza vidékén. In: *A kultúrtáj kialakulása a Kárpát-medencében.* Szerk. Hanusz Árpád. Nyíregyházi Főiskola Földrajzi Tanszéke, Nyíregyháza, 2004. 23–37.

Fügedi 1938

Fügedi Erik: Nyitra megye betelepülése. *Település- és Népiségtörténeti értekezések 1.* Királyi Magyar Egyetemi Ny., Budapest, 1938.

Fügedi 1972

Fügedi Erik: Koldulórendek és városfejlődés Magyarországon. *Századok* 1972. 106: 1. 69–95.

Gál et al. 2005

Environmental archaeology in north-eastern Hungary. *VAH 19.* Edited by Erika Gál – Imola Juhász – Pál Sümegi. Budapest, 2005.

Gáll 2013

Gáll Erwin: Az Erdélyi-medence, a Partium és a Bánság 10–11. századi temetői, szórvány és kincsleletei. / 10th and 11th century burial sites, stray finds and treasures in the Transylvanian Basin, The Partium and the Banat. *Magyarország honfoglalás kori és kora Árpád-kori sírleletei 6.* Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszék – MNM – MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézet, Szeged–Budapest, 2013.

Gaudenyi–Jovanovic 2012

Tivadar Gaudenyi – Mladen Jovanovic: Lazarus' map of Hungary. *Journal of the Geographical Institute Jovan Cvijic SASA.* Belgrad, 2021. 117–131.

Gedai 1967

Gedai István: A nagyecsedi Árpád-kori érmelelet. [Der Arpaden-zeiliche Münzfund aus Nagyecsed.] *JAMÉ 8–9.* 1965–1966. (1967). 57–77.

Géresi 1891

Géresi Kálmán: Nagy-Károly és Szatmár vidéke. Az ecsedi láp. In: *Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben II.* Magyar Királyi Államnyomda kiadása, Budapest, 1891. 353–378.

Gindele–Istvánovits 2011

Gindele Róbert – Istvánovits Eszter: *Die römerzeitlichen Töpferöfen von Csengersima-Petea. / Ceramica romană de la Csengersima-Petea.* Editura Muzeului Județean Satu Mare, Satu Mare, 2011.

Glaser 1932

Glaser Lajos: Középkori hadiutak a Dunántúlon. *Hadt. Közl.* 33. 1932. 158–164.

Grynaeus 2003

Grynaeus András: Dendrochronology and Environmental History. In: *People and Nature in Historical Perspective*. Szerk. József Laszlovszky – Péter Szabó. CEU Medieval Studies – Archaeolingua, Budapest, 2003. 175–193.

Grynaeus 2022

Grynaeus Adnrás: *Történeti ökológia / Környezettörténet. Kutatási szempontok régészhallgatók és minden érdeklődő számára.* Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2022.

Gulyás 2009

Gulyás János: A Szamos folyószabályozásának és hajóútjának koncepció terve. In: *Magyar Hidrológiai Társaság XXVII. Országos Vándorgyűlése*. Baja, 2009. 1–22. Online elérés:
https://library.hungaricana.hu/hu/view/HidrologiaiVandorgyules_2009_27/?pg=282&layout=s

Gulyás 2014

Gulyás Gyöngyi: Egy elpusztult tatárjáráskori ház Cegléd határában. In: *„Carmen Miserabile" A tatárjárás magyarországi emlékei. Tanulmányok Pálóczi-Horváth András 70. születésnapja tiszteletére.* Szerk. Rosta Szabolcs – Székely V. György. Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét, 2014. 29–56.

Gulyás 2016

Gulyás László: A középkori Szatmár megye egyházi intézményei. [Ecclesiastical Institutions in the Medieval Szatmár County]. In: *A történeti Szatmár vármegye I.* Szerk. Takács Péter. Kölcsey Társaság, Nyíregyháza, 2016. 155–180.

Gulyás 2025

Gulyás László Szabolcs: *Nyírbátor története a középkorban (1279–1526).* Nyírbátor, 2025.

Györffy 1966

Györffy György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963.

Gyurka–Molnár 2022

Gyurka Orsolya – Molnár Zsolt: Schimbările peisajului cultural la începutul epocii bronzului târziu în nord-vestul României. Un studiu comparativ. [The changes of the cultural landscape at the beginning of the Late Bronze Age in Northwestern Romania. A Comparative Study.] *Crisia* 53/1. 2022. 58–91.

H. Lamb 1995

Hubert H. Lamb: Climate, *History and the modern world.* Second Edition. Routledge, London–New York, 1995.

Hegyi 2006

Hegyi Géza: Radna és a Radna-völgy a középkorban (1241–1496/1475). Birtok- és településtörténet. *EM* 68: 3–4, 2016. 33–54.

Hegyi 2010

Hegyi Géza: Tizedszedés a középkori erdélyi egyházmegye Meszesen-túli részein. *SzSzBSz* 45: 3. 2010. 285–297.

Hegyi 2016

Hegyi Géza: Az újvári (bonyhai) uradalom birtoklástörténete a 13-16. században. In. Számontartatol. A gógánváraljai magyar közösség évszázadai. Szerk. Nagy Gábor. Tortoma könyvkiadó. Barót, 2016. 10–22.

Henszlmann 1864

Henszlmann Imre: A szatmári püspöki megyének középkori építészeti régiségei. *Arch. K.* 4. 1864. 127–154.

Hermann 1887

Hernam Ottó: *A magyar halászat könyve.* Magyar Természettudományi Társulat, Budapest, 1887.

Holub 1917

Holub József: Zala vármegye vámhelyei és úthálózata a középkorban. *Századok* 51: 1. 1917. 45–60.

Horváth 2000

Horváth Richárd: Gyügye község középkori és kora újkori története az írott források alapján. [Die mittelalterliche und frühneuzeitliche Geschichte der Gemeinde Gyügye im Spiegel Schriftquellen.] *JAMÉ* 42. 2000. 125–133.

Horváth 2016

Horváth Gergely Károly: Szatmár vármegye természetföldrajza. Felszínek kialakulása, földtani felépítése. In: *A történeti Szatmár vármegye I.* Szerk. Takács Péter. Kölcsey Társaság, Nyíregyháza, 2016. 50–56.

Horváth 2024

Horváth Csaba Péter: Historiographic notes to the question of Desolation in the Carpathian Basin. *TFK* 12: 1–2. 2024. 47–64.

Horvath et al. 2006

Horváth Richárd – Neumann Tibor – C. Tóth Norbert: Oklevelek a Bátori család történetéhez. *SzSzBSz* 41: 3. 2006. 326–368.

Iambor 1982

Iambor Petru: Drumuri și vămi ale sării din Transilvania în perioada feudalismului timpuriu. *ActaMN* 19. 1982. 75–85.

Iegar 2016

Diana Iegar: Evul mediu. In. Monografia Județului Satu Mare. Szerk. Doru Radosav – Claudiu Porumbăceanu. Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2016. 59–64.

Iercoșan 2002

Neța Iercoșan: *Cultura Tiszapolgár în vestul României*. Editura Muzeului Sătmărean – Nereamia Napocae, Cluj Napoca – Satu Mare, 2002.

Isenberg 201,

Andrew C. Isenberg: *The Oxford Handbook of Environmental History.* Oxford University Press, London, 2014.

Istvánovits–Kurucz 1988

Istvánovits Eszter – Kurucz Katalin: Régészeti ásatások és leletek Szabolcs-Szatmár megyében 1984/86-ban. In: *Folia Historica et Ethnograpica 2*. Szerk. Dám László. Báthori István Múzeum Baráti Köre, Nyírbátor, 1988. 5–60.

Istvánovits–Lőrinczy 1986

Istvánovits Eszter – Lőrinczy Gábor: Régészeti ásatások és leletek Szabolcs-Szatmár megyében – 1981/83. In: Régészeti tanulmányok Kelet-Magyarországról. *Folk. Etn. 24.* Szerk. Németh Péter. Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen, 1986. 159–209.

Istvánovits–Szőcs 2017A

Istvánovits Eszter – Szőcs Péter Levente: Határon átnyúló topográfiai kutatások a Felső-Tisza-vidéken. [Cross-Border Topographic Research in the Upper Tisza Region] In: *Magyarország régészeti topográfiája. Múlt, jelen, jövő. / Archaeological Topography of Hungary. Past, present, future.* Szerk. Benkő Elek – Bodnár Mária – Kolláth Ágnes. MTA BTK Régészeti Intézet – Archaeoligua, Budapest, 2017. 207–212.

Istvánovits–Szőcs 2017B

Istvánovits Eszter – Szőcs Péter Levente: Határ-helyzet-kép. Múzeumi kutatások régészeti, történeti és műemléki vonatkozásai Szabolcsban és Szatmárban. [On two sides of a border. Museum research into archaeology, history and architectural monument is Szabolcs and Szatmár/Satu Mare.] *JAMÉ* 59. 2017. 419–429.

Istvánovits 2003

Istvánovits Eszter: A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga. Das landnahme- und apradenzeiliche Nachlassmaterial des Réköz.] *Régészeti gyűjtemények Nyíregyházán 2. Magyarország honfoglalás és kora Árpád- kori sírleletei 4.* Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 2003.

Istvánovits et al. 1988

Istvánovits Eszter – Kurucz Katalin – Lőrinczy Gábor: A Tisza-Szamos közének története a kezdetektől az Árpád-kor végéig. In: *Szamosközi tanulmányok.* Szerk. Mező András. Városi Tanács, Fehérgyarmat, 1988. 23–62.

Istvánovits et al. 2019A

Istvánovits Eszter – Fábián László – Szabó János: Csenger a régész szemével. Konferenciaanyag, 2019. november 26. (A Csenger-monográfia régészeti anyagának háttere). Csenger, 2019.

Istvánovits et al. 2019B

Istvánovits Eszter – Jakab Attila – L. Nagy Márta – Pintye Gábor – ifj. Toldi Zoltán – Tompa György: Csenger földjének lekorábbi története. In: *Csenger 800 éves. Helytörténeti monográfia.* Szerk. Istvánovits Eszter. Csenger Város Önkormányzata, Csenger, 2019. 11–108.

Istvánovits–Kurucz 1990

Istvánovits Eszter – Kurucz Katalin: Régészeti ásatások és leletek Szabolcs-Szatmár megyében 1987/88-ban. *JAMÉ* 27–29. (1984–1986) 1990. 13–82.

Jakab–Balázs 2007

Jakab Attila – Balázs Attila: Elrejtett kincsek titkai. Felső-Tisza-vidéki tatárjárás kori régészeti leletek. *Régészeti Gyűjtemények Nyíregyházán 3.* Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 2007.

Jakab–Mérai 2019A

Jakab Attila – Mérai Dóra: Csengerjánosi egykori temploma. In: *Csenger a régész szemével.* Konferenciaanyag, 2019. november 26. (A Csenger-monográfia régészeti anyagának háttere). Szerk. Istvánovits Eszter – Fábián László – Szabó János. Csenger, 2019. 108–126.

Jakab – Mérai 2019B

Jakab Attila – Mérai Dóra: Csengerjánosi egykori temploma. In: *Csenger 800 éves. Helytörténeti monográfia.* Szerk. Istvánotvits Eszter. Csenger Város Önkormányzata, Csenger, 2019. 173–192.

Jakab 2007

Jakab Attila: Tatárjárás kori kincslelet Tyukod-Bagolyvárról. [Hortfund aus der Zeit des Mongolenüberfalls in Tyukod–Bagolyvár.] *JAMÉ* 49. 2007. 247–296.

Jakab 2016

Jakab Attila: A középkori Szatmár vármegye területe a honfoglalás korában. In: *A történeti Szatmár vármegye I.* Szerk. Takács Péter. Kölcsey Társaság, Nyíregyháza, 2016. 126–130.

Jakab 2019A

Jakab Attila: A csengeri református templom. In: *Csenger a régész szemével.* Konferenciaanyag, 2019. november 26. (A Csenger-monográfia régészeti anyagának háttere. Szerk. Istvánovits Eszter – Fábián László – Szabó János. Csenger, 2019. 127–142.

Jakab 2019B

Jakab Attila: Csenger református temploma. In: *Csenger 800 éves. Helytörténeti monográfia.* Szerk. Istvánotvits Eszter. Csenger Város Önkormányzata, Csenger, 2019. 193–208.

Jakab et al. 2021

Jakab Gusztáv – Pál Ilona – Silye Lóránd – Sümegi Pál – Tóth Attila – Sümegi Balázs – Frink József P. – Magyari Enikő – Kern Zoltán – Benkő Elek: A középkori tájhasználat változásának környezeti és társadalmi háttere az Erdélyi-szigethegységben. [The environmental and social background of the changes in medieval land use in the Apuseni Mts]. In: *A Kárpát-medence környezettörténete a középkorban és a kora újkorban. / Environmental History of the medieval and early modern Carpathian Basin.* Szerk. Benkő Elek – Zatykó Csilla. Archeolingua Alapítvány, Budapest, 2021. 71–110.

Jakó 1940

Jakó Zsigmond: Bihar megye a Török pusztítás előtt. *Település- és Népiségtörténeti értekezések 5.* Budapest, 1940.

Jakó 1945

Jakó Zsigmond: *Az elpusztult települések kutatása.* Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1945.

Jankovich B.–Szatmári 2013

Jankocivh B. Dénes – Szatmári Imre: Régészeti kutatások az alföldi mikrorégió területén. *VAH* 38. Szerk. Bálint Csanád. Archaeolingua, Budapest, 2013.

Jankovich B. 1985

Jankovich B. Dénes: Archeological Topography, Theoretical and Practical Lessons. *Mitt. Arch. Inst.* 14. 1985. 283–292.

Jankovich B. 2013

Jankovich B. Dénes: A településszerkezet koronkénti változásai. In: *Régészeti kutatások az alföldi mikrorégió területén. VAH 38.* Szerk. Bálint Csanád. Archaeolingua, Budapest, 2013. 623–647.

K. Németh 2010

K. Németh András: A középkori Magyarország egyházi topográfiai kutatása. [Topographical research concerning the church in medieval Hungary.] In: *A középkor és kora újkor régészete Magyarországon 1. / Archaeology of the Middle Ages and the Early Modern Period in Hungary.* Szerk. Benkő Elek – Kovács Gyöngyi. Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézet, Budapest, 2010. 271–287.

K. Németh 2014

K. Németh András: Adatok Tolna Megye középkori útjainak kutatásához. [Data to the Research of the Medieval Roads of Tolna County]. In: *A Múltnak kútja. Fiatal Középkoros Régészetk V. konferenciájának tanulmánykötete*. [The Fountain of the Past. Study volume of the Fifth Annual Conference of Young Medieval Archaeologist.] *Ferenczy Múzeum kiadványai 3*. Szerk. Rácz Tibor. Ferenczy Múzeum, Szentendre, 2014. 177–188, 408, 457.

K. Németh 2016

K. Németh András: Fák és erdők a középkori Tolna megyében. [Baume und Walder im mittelalterlichen Komitat Tolnau]. *WMMÉ* 38. 2016. 45–70.

Kálnási–Sebestyén 1993

Kálnási Árpád – Sebestyén Árpád: A csengeri járás földrajzi nevei. *Szabolcs Szatmár megye földrajzi nevei 5.* Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen, 1993.

Kálnási 1984

Kálnási Árpád: A fehérgyarmati járás földrajzi nevei. *Szabolcs Szatmár megye földrajzi nevei 2.* Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen, 1984.

Kandra 1884

Kandra Kabos: *A sárvári várispánságról.* Athenaeum, Budapest, 1884.

Karácsonyi 1900

Karácsonyi János: *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig I.* Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1900.

Karácsonyi 1901

Karácsonyi János: *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig II.* Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1901.

Katus 2000

Katus László: *A középkor története.* Pannonia Kiadó, Budapest, 2000.

Kiss–Tóth 1987

Kiss Gábor – Tóth Endre: A vasvári ‘Római sánc’ és a ‘Katonák útja’ időrendje és értelmezése. [Die chronologie und interpretierung des „Römischen Walles” und der „Heerstrasse” zu Vasvár]. *ComArchHung* 1987. 101–137.

Kiss 1878

Kiss Kálmán: *A szatmári református egyházmegye története.* Kecskemét, 1878.

Kiss 1992

Kiss András: Lappangó középkori oklevelek. *EM* 54: 1–2. 1992. 73–89.

Kiss 1996

Kiss Andrea: Some weather events in the fourtheenth century (1338–1358). *Acta Climatol. Univ. Szeg.* 30. 1996. 61–69

Kiss 1997

Kiss Andrea: A 14. századi Magyar Királyság klímájának vizsgálata. *EMF* 10. 1997. 238–241.

Kiss 1999

Kiss Andrea: Some weather events in the fourteenth century II. Angevin period: 1301–1387. *Acta Climatol. Univ. Szeg.* 32–33. 1999. 52–56.

Kiss 2000

Kiss Andrea: Időjárási adatok a 11-12. századi Magyarországról. In: *„Magyaroknak eleiről…” Ünnepi tanulmányok a hatvan esztendős Makk Ferenc tiszteletére.* Szerk. Piti Ferenc – Szabados György. Szegedi Középkorász Műhely, Szeged, 2000. 249–263.

Kiss 2011

Kiss Andrea: Árvizek és magas vízszintek a 13–15. századi Magyarországon az egykorú írott források tükrében. In: *Környezetörténet 2. Környezeti események a honfoglalástól napjainkig történeti és természettudományi források tükrében.* Szerk. Kázmér Miklós. Hantken Kiadó, Budapest, 2011. 43–55.

Kiss 2019

Kiss Andrea: *Floods and Long-Term Water-Level Changes in Medieval Hungary.* Springer, Vienna, 2019.

Kniezsa 2000

Kniezsa István: Magyarország népei a XI. században. *Kisebbségkutatás könyvek.* Lucidus Kiadó, Budapest, 2000.

Kniezsa 2001

Kniezsa István: Kelet-Magyarország helynevei. *Kisebbségkutatás könyvek.* Lucidus Kiadó, Budapest, 2001.

Kniezsa 2003

Kniezsa István: Az Ecsedi-láp környékének szláv eredetű helynevei. In: *Helynév- és családnév-vizsgálatok.* Lucidus Kiadó, Budapest, 2003. 59–114.

Kollár 2011

Kollár Tibor: Középkori egyházi építészet Szatmárban. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat, Nyíregyháza, 2011.

Kollár 2014

Kollár Tibor: Művészet és vallás a felső Tisza-vidéken. Királyhágómelléki Református Egyházkerület – Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési és Környezetgazdálkodási Ügynökség Nonprofit Kft., Nagyvárad–Nyíregyháza, 2014.

Koller 2018

Koller Melinda: Középkori településnyomok a Közép- és Felső-Tisza-Vidék találkozásánál. [Medieval settlement patterns on boundary of the Middle and Upper Tisza Region]. In: *A fiatal középkoros régészek VIII. konferenciájának tanulmánykötete*. [A colletion of studies from the eight conference of young medieval archaeologists]. Szerk. Ringer István. Sátoraljaújhely, 2018. 11–28.

Koller 2021

Koller Melinda: Medieval settlement patterns ont he boundary of the Middle and Upper Tisza Region. *IARH. ZIA* 18. 2021. 31–42.

Kormány 2006

Kormány Gyula: A Szatmár-Beregi-síkság domborzati és klimatikus viszonyai. *SzSzBSz* 41: 1. 2006. 3–16.

Koroknay 1960

Koroknay Gyula. Egyenes szentélyzáródású templomok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. [Eglise Médiévales à cloture droite du sanctuaire du comitat Szabolcs-Szatmár.] *JAMÉ* 1. (1958) 1960. 98–128.

Kósa 1982

Kósa László: Túrhát. In: *Magyar Néprajzi Lexikon.* Szerk. Ortutay Gyula. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.

Kósa–Filep 1977

Kósa László – Filep Antal: Erdőhát. In: *Magyar Néprajzi Lexikon.* Szerk. Ortutay Gyula. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1977.

Kovács 1997

Kovács Csaba: A Szatmári-síkság mezőgazdasága a kilencvenes években. [The Agriculture of the Szatmár Plains in the 90s.] *Földr. Közl.* 121 (45): 3–4 1997. 183–200.

Kovalovszky 1965

Kovalovszky Júlia: Orosháza és környéke a magyar középkorban. In: *Orosháza története.* Szerk. Nagy Gyula. Orosháza, 1965. 175–203.

Kőhegyi 1974

Kőhegyi Mihály: Szabolcs Szatmár Megye történeti-etimológiai helységnévtára. (Könyvismertetés) *ArchÉrt* 101: 2. 1974. 337–338.

Kristó 1988

Kristó Gyula: *A vármegyék kialakulása Magyarországon.* Magvető Kiadó, Budapest, 1988.

Kristó 1998
Kristó Gyula: *Az aranybullák százada.* Harmadik átdolgozott kiadás. Kossuth Kiadó, Budapest, 1998.
Kristó 2003
Kristó Gyula: Tájszemlélet és térszervezés a középkori Magyarországon. *Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 19.* Szegedi Középkorász Műhely, Szeged, 2003.
Kristó 2019
Kristó Gyula: *Magyarország története 895–1301.* Osiris Kiadó, Budapest, 2019.
Kubinyi 1971
Kubinyi András: A középkori magyarországi városhálózat hierarchikus térbeli rendjének kérdéséhez. *TtK* 23. 1971. 58–78.
Kubinyi 2000
Kubinyi András: Városfejlődés és városhálózat a középkori Alföldön és az Alföld szélén. *Dél-alföldi évszázadok 14.* Csongrád Megyei Levéltár, Szeged, 2000.
Kurucz 2008
Kurucz Katalin: Nagyberuházásokat megelőző régészeti feltárások Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 1993–2008 között. [Large Scale excavations preceding construction projects in Szabolcs-Szatmár-Bereg County, 1993–2008.] *JAMÉ* 50. 2008. 55–66.
Laszlovszky 2012
Laszlovszky József: A magyarországi tatárjárás régészeti emlékei – Autópálya építés és régészeti kutatás. *Magyar Régészet* 2012. (tavasz) 1–3. Utolsó megtekintés: 2025.09.15.
Laszlovszky et al. 2016
Laszlovszky József – Stephen Pow – Pusztai Tamás: A Muhi csata és az 1241-es tatárjárás, Új régészeti és történeti megközelítések. *Magyar Régészet* 2016. (tél) 27–36. Utolsó megtekintés: 2025.09.15.
Laszlovszky et al. 2018
Laszlovszky József – F. Romhányi Beatrix – Ferenczi László – Pinke Zsolt: Contextualizing the Mongol Invasion of Hungary in 1241–42: Short- and Long-Term Perspectives. *Hugarian Historical Review* 7: 3. 2018. 419–450.
Ligeti 1991
Ligeti L. Zoltán: A Szatmári Kölcsey Kör történetéből. *Korunk* 10. 1991. 1289–1291.
Lovassy 1931
Lovassy Sándor: *Az Ecsedi-láp és madárvilága fennállása az utolsó évtizedeiben.* MTA Kiadó, Budapest, 1931.
Lukács 1984
Lukács Zsuzsa: Kisszekeres, ref. templom. *RégFüz* 37: 1. 1984. 115.
Lukács 1985
Lukács Zsuzsa: Kisszekeres, ref. templom. *RégFüz* 38: 1. 1985. 103–104.
Lukács 2023
Lukács Nikolett: Kecskemét-Törökfái-dűlő. [Structure and topographical elements of an Árpádian-Age settlement in the Danube-Tisza interfluve region.] In: *Household Goods in the European Medieval and Early Modern Countryside*. Szerk. Catarina Tente – Claudia Theune. *Ruralia XIV.* Sidestone Press, Leiden, 2023. 133–142.

Lupescu 2017

Lupescuné Makó Mária: Jakó Zsigmond település- és népiségtörténeti kutatásai. *EM* 79: 1. 2017. 43–52.

Magyar 1983

Magyar Eszter: *A feudalizmus kori erdőgazdálkodás az alsó-magyarországi bányavárosokban (1245–1747).* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983.

Magyar 1984

Magyar Kálmán: Nagyecsed – Sárvár nemzetségi központ kutatása (1975–77). [Forschung des Adelszentrums von Nagyecsed–Sárvár (1975–1977).] *CommArchHung* 1984. 174–181.

Magyar 1997

Magyar Kálmán: A nagyecsedi Sárvár története és régészeti kutatása I. *SzSzSz* 12: 1. 1977. 64–71.

Magyar 2013

Magyar Kálmán: A 10–11. századi magyar határvédelem (gyepű) várainak kutatásai I. Újabb adatok a déli és az északkeleti korai határvárak vizsgálatához. [Die Forschung der burgen des Ungarischen Grenzschutzstreifen (gyepű) vom 10–11. Jahrhundert I. Neuere Angaben zur Untersuchung der frühen Grenzburgen im süden und nordosten Ungarns]. In: *A honfoglalás kor kutatásának legújabb eredményei. Tanulmányok Kovács László 70. születésnapjára.* Szerk. Révész László – Wolf Mária. Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszék, Szeged, 2013. 681–700.

Majláthné Sipos 2019

Majláthné Sipos Csilla: Ártéri gazdálkodás a középkori Magyarországon, különös tekintettel a Közép-Tisza-vidékére. Kutatástörténeti áttekintés. [Farming on Floodplains in Medieval Hungary, With Special Attention ont he Central Tisza Region. A Review of the History of Research]. *Új Nézőpont* 6: 3. 2019. 5–34.

Majláthné Sipos 2023

Majláthné Sipos Csilla: Sertéstized és makkoltatás a középkori Felső-Tisza-vidéken. In: *Metszéspontok. Tanulmányok a középkorról és a kora újkorról.* Szerk. Véber Zoltán – Virágh Ágnes. DE Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, Debrecen, 2023. 23–40.

Maksay 1940.

Maksay Ferenc: *A középkori Szatmár megye.* Stephaneum nyomda, Budapest, 1940.

Maksay 1971

Maksay Ferenc: *A magyar falu középkori településrendje.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.

Măluțan 1984

Măluțan Cornelia: Drumurile sării în Transilvania de nord vest. *AMP* 8. 1984. 249–254.

Mályusz 1922

Mályusz Elemér: *Túróc megye kialakulása.* Budavári Tudományos Társaság, Budapest, 1992.

Mályusz 1953
Mályusz Elemér: A mezőváros fejlődése. In: *Tanulmányok a parasztság történetéhez Magyarországon a 14. században.* Szerk. Székely György. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1953. 128–191.
Mann et al. 2009
Mann Michael E. – Zhang Zhihua – Rutherford Scott – Bradley Raymond S. – Faluvegi Gergory – Nim Fenbiao: Global signatures and dynamical origins of the Little Ice Age and Medieval Climate Anomaly. *Science* 326: 5957. 2009. 1256–1260.
Mărcuș 1938
Mărcuș Ștefan: *Sătmar: fragmente istorice și culturale, aspecte sociale.* Tipografia Românească, Oradea, 1938.
Marta–Szőcs 2007
Marta Liviu – Szőcs Péter Levente (coord): Catalogul colecției de arheologie / A régészeti gyűjtemény katalógusa / Catalogue of the archaeological collection. Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2007.
Marta 2009
Marta Liviu: *The Late Bronze Age Settlements of Petea-Csengersima.* Editura Muzeului Sătmărean. Satu Mare, 2009.
Máté 2014
Máté Gábor: A helyi úthálózat kutatásának néprajzi és településtörténeti kérdései, [The ethnographic and settlement-historical aspects of the research on local networks of roads]. *Ethn* 4. 2014 571–589.
Medeșan et al 2018
Gabriela Medeșan – Florica Roatiș – Monica Liliana Chiș – Iuliana Moldovan: *Medieșu Aurit -sat cu ecou în eternitate.* Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2018.
Méri 1952
Méri István: Beszámoló Tiszalök-rázompusztai és Túrkeve-mórici ásatások eredményeiről 1. *ArchÉrt* 79. 1952. 49–67.
Mesterházy 2015–2016
Mesterházy Gábor: Árpád-kori prediktív régészeti modellek Perkáta térségéből. [Predictive archaeological models for the Árpádian age in the Perkáta area.] *ComArchHung* 2015–2016. 245–256.
Mesterházy 2017
Mesterházy Gábor: Lekisebb költségű úthálózatok modellezése síkvidék környezetben a neolitikumtól a középkorig. [Least-cost path networks from the Neolithic to the Middle Ages in lowland.] *ComArchHung* 2017. 173–192.
Mesterházy 2021
Mesterházy Gábor: Régészeti célú térbeli elemzések és térinformatikai modellezések Polgár térségében az őskortól a középkorig. Doktori (Phd) értekezés. ELTE BTK, Budapest, 2021.
Mező–Németh 1970
Mező András – Németh Péter: Szabolcs-Szatmár megye falunevei. *SzSzSz* 5: 3. 1970. 77–87.

Mező–Németh 1972

Mező András – Németh Péter*: Szabolcs-Szatmár megye történeti-etimológiai helységnévtára.* Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács, Nyíregyháza, 1972.

Mizser 1997

Mizser Lajos: A tatárjárások emlékei Pesty Frigyes helynévtárban. *SzSzBLÉ* 12. 1997. 77–84.

Mizser 2001

Mizser Lajos: Szatmár Vármegye Pesty Frigyes 1864-1866. évi helynévtárában. *SzSzBLÉ* 2. 24. Nyíregyháza, 2001.

Módy 1975

Módy György: Fehérgyarmat település- és birtoklástörténete a XVI. század végéig. In: *Csengeri krónika. Néprajzi és helytörténeti antológia Molnár József 70 születésnapjára*. Szerk. Dankó Imre. Csenger Nagyközség Tanácsa, Csenger, 1975. 124–138.

Molnár 1979

Molnár József: Csenger régi helynevei. In: *Szabolcs-Szatmár megyei helytörténetírás I–II.* Szerk. Gyarmathy Zsigmond. Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár, Nyíregyháza, 1979. 296–298.

Molnár 2019

Molnár József: A régen elpusztult Jánosiról. In: *Csenger 800 éves. Helytörténeti monográfia.* Szerk. Istvánovits Eszter. Csenger Város Önkormányzata, Csenger, 2019. 157–172.

Molnár 2020A

Molnár József: A régen elpusztult Jánosiról. In: *Molnár József Csengerről szóló írásai I.* Szerk. Fábián László – Fábián Béla. Csenger Város Önkormányzata, Csenger, 2020. 157–167.

Molnár 2020B

Molnár József: Adalékok a csengeri műemléktemplom történetéhez. In: *Molnár József Csengerről szóló írásai I.* Szerk. Fábián László – Fábián Béla. Csenger Város Önkormányzata, Csenger, 2020. 168–177.

Molnár 2020C

Molnár József: Csenger régi helynevei. In: *Molnár József Csengerről szóló írásai I.* Szerk. Fábián László – Fábián Béla. Csenger Város Önkrományzata, Csenger, 2020. 178–202.

Nagy – Belbe 2022

Nagy Norbert – Belbe Sebastian: Date privind istoria așezărilor de pe latura sudică și sud estică a mlaștinii Ecedea din preistorie până în evul mediu. *SatuMareSC* 37–38/I. 2021–2022. 301–317.

Nagy 2003

Nagy Balázs: *Tatárjárás.* Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

Nagy 2024

Nagy Miklós Mihály: A Kárpát-medencei pusztásodás és hadügy a török korban. [Desolation and Warfare of the Charpathian Basin in the Turkish Era.] *Axis* 5: 2. 2024. 107–118.

Németh 1967
Németh Péter: Szabolcs és Szatmár megyék Árpád-kori (XI–XIII. századi) földvárai és monostorai. [Die Erdfesten und Munster der Komitaten Szabolcs und Szatmár aus der Arpadenzeit – XI– XIII. Jh.] *JAMÉ* 10. 1967. 91–102.
Németh 1968
Németh Péter: Szabolcs és Szatmár megyék Árpád-kori földvárai és monostorai. [Erdburgen und Klöster aus der Árpádenzeit (XI–XIII. Jahrhundert) in den Komitaten Szabolcs und Szatmár.] *MFMÉ* 1996–67/2. 1998. 127–134.
Németh 1973
Németh Péter: Újabb eredmények a honfoglaló magyarság települési rendjének kutatásában. *SzSzSz* 8: 4. 1973. 67–69.
Németh 1986
Németh Péter: Szabolcs-Szatmár megye története I. In: *Szabolcs-Szatmár megye műemlékei I. Magyarország műemléki topográfiái 10.* Szerk. Entz Géza. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986. 115–130.
Németh 1999A
Németh Péter: Szatmár vármegye egyházai a 14. század első felében. [Les églises de la comté Satu Mare (Szatmár) au premiere moité du 14-iéme siécle] In: Arhitectura religioasă medievală din Transilvania II. / Medieval Ecclesiastical Architecture in Transylvania II. Szerk. Adrian Andrei Rusu – Szőcs Péter Levente. Satu Mare, 2002. 13–20.
Németh 1999B
Németh Péter: Ismeretlen Szatmár megyei falvak a középkorból I. *NÉ* 21. 1999. 63–65.
Németh 2000A
Németh Péter: Ismeretlen Szatmár megyei falvak a középkorból. In: *„Magyaroknak eleiről" Ünnepi tanulmányok a hatvan esztendős Makk Ferenc tiszteletére.* Szerk. Piti Ferenc. Szegedi Középkorász Műhely, Szeged, 2000. 381–392.
Németh 2000B
Németh Péter: A Cégényi (Szatmár megye) monostor 1181. évi birtokösszeírásának helynevei. [Die Ortsnamen der Güterkonskription des Klosters Cégény (Komitat Szatmár) aus dem Jahr 1181.] *JAMÉ* 42. 2000. 59–75.
Németh 2002
Németh Péter: Szatmár vára. In: *Thesaurus Solemnis. Barátok, munkatársak, tanítványok köszöntik a 90 éves Balogh Istvánt.* Szerk. Kujbusné Mecsei Éva Hajdú-Bihar Megyei Levéltár – Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár, Debrecen–Nyíregyháza, 2002. 43–49.
Németh 2002
Németh Péter: Arhitectura religioasă din comitatele Szabolcs și Satu Mare în epoca Arpadiană timpurie. [Ecclesiastical Architecture of Szabolcs and Szatmár Counties in the Early Árpád Age]. In: Arhitectura religioasă medievală din Transilvania II. [Medieval Ecclesiastical Architecture in Transylvania II.] Szerk. Adrian Adrian Rusu – Szőcs Péter Levente. Satu Mare, 2002. 13–20.

Németh 2008
Németh Péter: A középkori Szatmár megye települései a 15. század elejéig. [Așezările comitatului medieval Satu Mare până la începutul secolului al XV-lea]. *A Jósa András Múzeum kiadványai 60.* Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 2008.
Németh 2011A
Németh Péter: Eltűnt monostorok, kolostorok és ispotályok a középkori Szatmár Megyében. *Műemlékvédelem* 55: 2. 2011. 97–106.
Németh 2011B
Németh Péter: Szatmár vármegye. Történeti áttekintés. *SzSzBSz* 46: 1. 2011. 5–20.
Németh 2015
Németh Péter: Szatmár vármegye lakói az Árpád-korban. In: *Sugárút Szatmári Műhely.* Szerk. Végh Balázs Béla. Szatmárnémeti, 2015. 86–89.
Németh 2016
Németh Péter: Szatmár vármegye a középkorban. In: *A történeti Szatmár vármegye I.* Szerk. Takács Péter. Kölcsey Társaság, Nyíregyháza, 2016. 131–154.
Németh 2019
Németh Péter: Csenger városa középkorban. In: *Csenger 800 éves. Helytörténeti monográfia*. Szerk. Istvánovits Eszter. Csenger Város Önkormányzata, Csenger, 2019. 115–156.
Németi 1999
Németi János: Repertoriul arheologic al zonei Careiului. [The archaeological survey of Carei Region/Nagykároly vidékének régészeti repertóriuma]. *Biblioteca Thracologica 28.* Institutul Român de Tracologie București, București, 1999.
Németi 2009
Németi János: *Barangolások Szatmárban.* Scriptor Alapítvány, Szatmárnémeti, 2009.
Németi 2016
Németi János: Az Ecsedi-láp vidékének településtörténete. In: Börvely 800 breviárium. Szerk. Végh Balázs. Pro Magister Társaság, Börvely, 2016. 67–73.
Niedermeier 2012
Paul Niedermeier: *Habitatul medieval în Transilvania. / The Medieval Landscape in Transylvania.* Editura Academiei Române, București, 2012.
Nyilas 1908
Nyilas István: Szatmár vármegye természeti viszonyai. In: *Magyarország Vármegyéi és Városai. Szatmár vármegye.* Szerk. Borovszky Samu. Országos Monográfiai Társaság, Budapest, 1908. 1–25.
Nyirkos 1973
Nyirkos István: Az első magyar történeti-etimológiai helységnévtárról. *SzSzSz* 8: 1–4. 1973. 128–131.
Palóczi–Horváth 1998
Palóczi–Horváth András: Variations morphologiques des villages désértés en Hongrie et la société rurale du moyen âge. In: *Ruralia I. Conference Rurarlia I – Prague, 8th – 14th September 1995.* Szerk. Jan Fridrich – Jan Klápště – Zdeněk Smetánka – Petr. Sommer Památky Archeologické – Supplementum 11. 192–204.

Palóczi–Horváth 2006

Palóczi–Horváth András: Az elpusztult késő középkori falvak morfológiai variációi. [Morphologische Variationen der Zerstörten Dörfern aus dem spaten mittekakter.] *Arrabona* 44/1. 2006. 357–390.

Pánya 2022

Pánya István: Úttalan utakon. Adatok a késő középkori Bodrog vármegye úthálózatához. [The Untrodden Roads – Data ont he Road Network of Late Medieval Bodrog County]. In: *Mohácsi Szimfónia. Tanulányok a mohácsi csatával kapcsolatos kutatások eredményeiből*. [Mohács Simphony, Studies ont he new research achievements ont he Battle of Mohács 1526]. Szerk. Varga Szabolcs – Türk Attila. Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2022. 47–60.

Papp 2011

Papp Szilárd: Csenger, református templom. In: *Középkori egyházi építészet Szatmárban*. Szerk. Kollár Tibor. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat, Nyíregyháza, 2011. 272–278.

Pető 2014

Pető Zsuzsa: Római vagy középkori? Történeti utak a Pilisben. *Magyar Régészet Online* magazin 2014. (ősz) 1–8. https://kesztolc.hu/data/attachments/2018/09/06/171935/torteneti-utak-a-pilisben.pdf (Utolsó letöltés 2025. március. 12.)

Pető 2017

Pető Zsuzsa: Régészeti topográfia és történeti tájhasználat emlékei a szendrői-Medencében. In: *Magyarország régészeti topográfiája. Múlt, jelen, jövő. / Archaeological Topography of Hungary. Past, present, future.* Szerk. Benkő Elek – Bodnár Mária – Kolláth Ágnes. MTA BTK Régészeti Intézet – Archaeoligua, Budapest, 2017. 331–348.

Pető 2018

Pető Zsuzsa Eszte: *Heremits in the heart of the Hungarian Kingdom.* Medieval Monastic Landscape of the Pauline Order in the Pilis. Archaeolingua. Budapest, 2018.

Pfister–Wanner 2024

Christian Pfister – Heinz Wanner: *Klíma és társadalom Európában az utolsó ezer év.* Osiris kiadó. Budapest, 2024.

Pfister et al. 1996

Christian Pfister – Gabriella Scwartz-Zanetti – Martin Wegmann: Winter severity in Europe: the fourteenth Century. In. Climate Change 34. Kluwer Academic Publisher. 1996. 91–108

Pfister et al. 1998

Christian Pfister – Jürg Luterbacher – Gabriella Schwartz-Zanetti – Martin Wegmann: Winter air temperature variations in western Europe during the Early and High Middle Ages (AD 750-1300). *Holocene* 8. 1998. 535–552.

Pinke et al. 2012

Pinke Zsolt – László Ferenczi – Gyula Gábris – Balázs Nagy: Settlement patterns as indicators of water level rising? Case study ont he wetlands of the Great Hungarian Plain. *Quat. Int*. 415. 2016. 204–215.

Pinke et al. 2023

Pinke Zsolt – Ferenczi László – Laszlovszky József – Majláthné Sipos Csilla – Szabó Beatrix – F. Romhányi Beatrix: Változás és változatlanság. Kérdések az Alföld késő középkori és kora újkori erdősültségéről [Change and persistence Questions about the forest cover of the late medieval and early modern Great Plain]. *MNyj.* 61. 2023. 673–696.

Pinke–Fereneczi–Gábris 2015

Pinke Zsolt – Ferenczi László – Gábris Gyula: Az emberi település, mint klímaindikátor – vízszintváltozások a Tiszántúl árterein a középkori klímaváltozás során? [Human communities as climate indicators – Water lever rise in Hungarian lowland landscape during the medieval climate change?]. *Földr. Közl.* 139/2. 2015. 77–91.

Pinter–Urduzia 2015

Zeno Karl Pinter – Claudia Urduzia: *...Custodes confiniorum, vulgo ewrii.. Cercetări arheologice în așezarea medievală de la Miercurea Băi – Cunța [Custodes confiniorum, vulgo ewrii… Archaeological Research in the Medieval Settlement from Miercurea Băi – Cunța]*. Editura Academiei Române. București, 2015.

Pintye–Toldi 2013

Pinyte Gábor – Toldi Zoltán: Fehérgyarmat múltja a régészet és az oklevelek tükrében. In. Fehérgyarmat múltja a megtelepedéstől a II. világháborúig. Szerk. Takács Péter. Fehérgyarmat Város Önkormányzata. Fehérgyarmat, 2013. 9–39.

Pintye 2007

Pintye Gábor: Császló község közigazgatási területének régészeti topográfiája. [Archaeological topography of the administrative territory of Császló village]. *RKM* 2007. 85–100.

Pintye 2019

Pintye Gábor: Csenger határa az Árpádok idején. In. Csenger 800 éves, Helytörténeti monográfia. Szerk. Istvánovits Eszter. Csenger, 2019. 100–108.

Piti et al. 2010

Piti Ferenc – Neumann Tibor – C. Tóth Norbert: Szatmár megye hatóságának oklevelei (1284-1524), [Documents of the authorities of Szatmár County (1284–1524)]. *A nyíregyházi Jósa András Múzeum Kiadványai 65*. Nyíregyháza, 2010.

Plihál 1990

Plihál Károly: Lázár kéziratának sorsa a megtalálásától a megjelenésig. *GK* 42/5. 1990. 372–379.

Pók 1993

Pók Judit: *Szatmár vármegye katonai leírása (1782–1785).* Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai II/7. Nyíregyháza, 1993.

Pók 1998

Pók Judit: *Szatmár vármegye.* Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai 2/15. Nyíregyháza, 1998.

Pók 2000

Pók Judit*: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (1782-1785)*. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai 2/20. Nyíregyháza, 2000.

Pop 1957

Emil Pop: Analize de polen in regiuni de cămpie. In. Buletin Ştiinţific, Academia Republicii Populare Romîne. Secţia de Biologie şi Ştiinţe Agricole. Seria Botanică. IX, 1957. 5–30.

Pop 2009

Pop Alin: *Lipău, la şase secole de atestare.* Editura Citadela. Satu Mare, 2009.

Pop 2011

Pop Alin: *Culciu Mare, patru milenii de istorie.* [Nagykolcs, négy évezred történelme]. Editura Citadela. Stau Mare, 2011.

Posea 1997

Grigore Posea: *Câmpia de vest a României (Câmpia Banato-Crişană).* Editura Fundaţiei România de Mâine. Bucureşti, 1997.

Prodan 1968

Dan Prodan: *Iobăgia în Transilvania. Secolul XIV.* Vol. I. Editura Academiei Române. Bucureşti, 1968.

Rácz 2001

Rácz Lajos: *Magyarország éghajlattörténete az újkor idején.* JGYF Kiadó. Szeged, 2001.

Rácz 2006

Rácz Lajos: A Kárpát-medence éghajlattörténete a közép- és kora-újkorban. In. Magyar középkori gazdaság- és pénztörténet. Jegyzet és forrásgyűjtemény. Szerk. Gyöngyössy Márton. Budapest, 2006. 31–51.

Rácz 2011

Rácz Lajos: Éghajlati változások az alföldön a honfoglalástól a 19. század végéig. In. Rakonczai János (szerk.), A környezeti változások és az Alföld 7. Szeged, 2011. 55–62.

Rácz 2014

Rácz Tibor Ákos: Az Árpád-kori települési formák változásai és terminológiája [Changes in the Árpád Age Settlement Forms and the Problems of Terminology]. Studia Comitatensia. Új folyam 1. 2014. 161–184, 268–269.

Rácz 2019

Rácz Tibor Ákos: *A pesti-síkság falvai a magyar honfoglalástól a 14. századig. Kerámiaművesség, lakóépítmények, települési formák. [Villages of the Pest Plain from the Hungarian conquest until the fourteenth century. Pottery, residential buildings, settlement forms].* Studia ad Archaeologiam Pazmaniensiae 13. Archaeolingua – PázmányPéter Katolikus Egyetem Régészettudományi Intézet, Budapest–Piliscsaba, 2019.

Radosav – Lazin 1986-1987

Doru Radosav – Gheorghe Lazin: Spada feudal – timpurie de la Vetiș (Județul Satu Mare). In. SatuMareSC 7-8. Satu Mare, 1986-1987. 159–162.

Reszler 2018

Reszler Gábor: A történeti Szatmár vármegye II. Kölcsey Társaság. Nyíregyháza 2018.

Révész 2020

Révész László: *A 10–11. századi temetők regionális jellemzői a Keleti-Kárpátoktól a Dunáig, [Regional features of the 10–11th century cementeries from the eastern Carpathians of the Danube.]*. Martin Opitz Kiadó. Szeged–Budapest, 2020.

Romát 2018A

Romát Sándor: Az Árpád-kori településrendszer a dél-kelet Nyírségben és az Érmelléken. [Habitatul epocii arpadiene din Câmpia Nirului și A Câmpia Eriului] – Doktori (Phd) értekezés –. Kolozsvár, 2018.

Romát 2018B

Romát Sándor: A Délkelet-Nyírség Árpád-kori településnyomai. [Árpád Age settlement patterns in the southeastern part of the Nyírség]. In. *JAMÉ* 60. 2018. 343–379.

Roska 1939

Roska Márton. Szatmár vármegye múltja a legrégibb időktől a honfoglalásig. In. Ugocsa és Bereg K. E. E vármegyék. Magyar városok és vármegyék monográfiája 28. Szerk. Fábián Sándor. Budapest, 1939. 34–53.

Rosta – Székely

Rosta Szabolcs – Székely V. György: Carmen miserabile. A tatárjárás magyarországi emlékei. Tanulmányok Palóczi Horváth András 70. születésnapja tiszteletére. Kecsekemént, 2014.

Rosta 2014

Rosta Szabolcs: A Kiskunsági Homokhátság középkori településtörténete. –Doktori (Phd) értekezés – ELTE Történettudományi Doktori Iskola. Budapest, 2014.

Rosta 2018

Rosta Szabolcs: A tatárjárás régészetének újabb távlatai két kiskunsági lelőhely eredményeinek fényében. In. *ArchÉrt* 143. 2018. 151–196.

Sárosi 2016

Sárosi Edit: Deserting Villages – Emerging Market Towns. Settlement Dynamics and land management in the Great Hungarian Plain 1300-1700. *Archeolingua Series, Minor 39.* Budapest, 2016.

Simonyi 2020

Simonyi Erika: *10-14. századi települések Északkelet-Magyarországon és a régió Árpád-kori kerámiája, [10th–14th – Century settlements in northeast Hungary and the region's Arpadian-era ceramics]*. Martin Opitz Kiadó. Budapest, 2020.

Sófalvi 2017

Sófalvi András: *Hadakozás és önvédelem a középkori és fejedelemség kori Udvarhelyszéken, [Warfare and self-defence in Udvarhelyszék during the middle ages and in the age of principality]*. Erdélyi Múzeum Egyesület. Kolozsvár, 2017.

Sófalvi 2019

Sófalvi András: A Rikai vám. In. Adalékok Székelyföld történetéhez. Tanulmányok Egyed Ákos 90. születésnapja tiszteletére. Szerk. Benkő Levente – Demeter László. Sepsiszentgyörgy – Barót, 2019. 406–413.

Somogyi–Szabó 2012

Somogyi Sándor – Szabó József: A Kárpát-medence vízföldrajza. In. A Kárpát-medence földrajza. Szerk. Dövényi Zoltán. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2012. 187–212.

Sőregi 1938

Sőregi János: A panyolai Tiszáról végig a magyar Szamoson. *A Déri Múzeum Régészeti Osztályának ismeretterjesztő közleményei.* 9, Füzet. Debrecen, 1938.

Sőregi 1939

Sőregi János: A panyolai tölgyfaépítmény az eddigi régészeti ásatások megvilágításában. In. Ugocsa és Bereg K. E. E vármegyék. Magyar városok és vármegyék monográfiája 28. Szerk. Fábián Sándor. Budapest, 1939. 440–452.

Stanciu 1996

Ioan Stanciu: Vestigii medievale timpurii din Județul Satu Mare, [Frühmittelalterliche funde aus dem Kreis Satu Mare]. In SatuMareSC 13. 1966. 71–91.

Stanciu 1998-1999

Ioan Stanciu: Așezarea slavă timpurie de la Lazuri-'Lubi tag', jud. Satu Mare (Cercetările din anii 1977, 1993-1995) Contribuții la cunoașterea secolelor 6-7 în zona Tisei superioare, [Die frühslawische Siedlung von Lazuri – „Lubi tag", Kreis Satu Mare (die archaologischen Forschungen der Jahre 1977, 1993-1995). Beitrage Zum Kennen der 6.-7. Jh. im oberen Theiss - Gebiet]. In. SatuMareSC 15–16. 1998–1999. 114–266.

Stanciu 2003

Ioan Stanciu: Descoperiri medievale timpurii din județele Satu Mare și Maramureș. Date noi, observații și opinii referitoare la ceramica medievală timpurie din nord-vestul României, [Frühmittelalterliche funde un befunde aus den kreisen Satu Mare un Maramureș. Neue Angaben, Bemerkungen und frühmittelalterlichen keramik im Nordwesten Rumanian]. In. Marmatia A-N. 7–1. Baia Mare 2003. 249–316.

Stanciu 2011

Ioan Stanciu: Locuirea teritoriului nord-vestic al României între antichitate târzie și perioada de început a epocii medievale timpurii (mijlocul sec. V – sec. VII timpuriu). [The habitaton of the north-western territory of Romania between the Late Antiquity and the beginning period of the Early Middle Ages (the middle of the 5th century – early 7th century). Patrimonium Archaeologicum Transylvanicum 4. Cluj-Napoca 2011.

Stanciu 2015

Ioan Stanciu: The wells of the early medieval settlement of Lazuri-Lubi-tag (north-western Romania, Upper Tisza Basin). In. „Castellum, Civitas, Urbs" Zentren und eliten im frühmittelalterlichen Osmitteleuropa. Szekr. Orsolya Geinrich-Tamáska – Herold Hajnalka – Straub Péter – Vida Tivadar. Budapest-Leipzig-Keszthely-Rahden, 2015. 113–130.

Stanciu 2016A

Iona Stanciu: *Aşezarea de la Lazuri-Lubi Tag (jud. Satu Mare). Aspecte ale locuirii medievale timpurii în nord-vestul României.* Editura Mega. Cluj-Napoca 2016.

Stanciu 2016B

Ioan Stanciu: Epoca migrațiilor – etapa târzie și perioada de început a epocii medievale timpurii (a doua jumătate a mileniului I). In. Monografia Județului Satu Mare. Szerk. Doru Radosav – Claudiu Porumbăcean, Editura Argonaut. Cluj-Napoca, 2016. 54–58.

Stanciu 2018

Ioan Stanciu: Egy újabb többkorszakú telep a Felső-Szamos vidékéről (Peleș/Nagypeleske, Lazuri/Lázári község, Szatmár megye). In. Vadrózsából tündérsípot csináltam. Tanulmányok Istvánovits Eszter 60. születésnapjára. [To make a fairy's whistle from a briar rose. Studies presented to Eszter Istvánovits on her sixtieth birthday] Szerk. Lukács Nagy Márta – Szőlősi Katalin – Almássy Katalin – Kulcsár Valéria. Nyíregyháza, 2018. 121–134.

Steuer 1988

Steuer Heiko: Standortverschiebungen früher Siedlungen. Von der vorrömischen Eisenzeit bis zum frühen Mittelalter. In. Person und Gemeinschaft im Mittelalter, Karl Schmid zum fünfundsechzigsten Geburtstag. Szerk. Althoff u. a., Gerd Sigmaringen: Thorbecke, 1988. 25–59.

Stibrányi 2008

Stibrányi Máté: A Sárviz középkori településhálózatának vázlata, avagy a templom és a hozzá vezető út. *Alba Regia* 37. 189–202.

Stibrányi 2017

Stibrányi Máté: Gondolatok a 21. századi lelőhely-azonosításról és a régészeti topográfiáról, [Thoughts about archaeological site idnetification and archaeological topography in the 21st century]. In: *Magyarország régészeti topográfiája. Múlt, jelen, jövő. / Archaeological Topography of Hungary. Past, present, future.* Szerk. Benkő Elek – Bodnár Mária – Kolláth Ágnes. MTA BTK Régészeti Intézet –Archaeolingua. Budapest, 2017. 387–398.

Sümegi 2013

Sümegi Pál: *A régészeti geológia és a történeti ökológia alapjai.* 2. Javított kiadás. JATE Press, Szeged, 2013.

Sümegi et al. 2009

Sümegi Pál – Jakab Gusztáv – Peter Majkut – Tünde Törőcsik – Csilla Zatykó: Middle Age paleoecological and paleoclimatological reconstrucion in the Carpathian Basin. *Időjárás* 113: 4. 2009. 265–298.

Szabó 1937

Szabó István: Ugocsa megye. *Magyarság és nemzetiség. Tanulmányok a magyar népiségtörténet köréből 1.* Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1937.

Szabó 1966

Szabó István: *A falurendszer kialakulása Magyarországon X–XV. század.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1966.

Szabó 1969
Szabó István: *A középkori magyar falu.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969.
Szabó 2005
Szabó Péter: Woodland and Forests in Medieval Hungary. *CES 2. BAR 1348.* Oxford 2005.
Szabó 2006
Szabó Péter: Erdőgazdálkodás a középkorban. In: *Magyar középkori gazdaság- és pénztörténet.* Jegyzet és forrásgyűjtemény. Szerk. Gyöngyössy Márton. ELTE Bölcsész Konzorcium, Budapest, 2006. 81–103.
Szabó 2008
Szabó Péter: Erdőgazdálkodás a középkorban. In: *Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon. Gazdaságtörténet, anyagi kultúra, régészet*. Szerk. Kubinyi András – Laszlovszky József – Szabó Péter. Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2008. 317–339.
Szakács 2011A
Szakács Béla Zsolt: Az Árpád-kori építészet határvidékén: szatmári falusi templomok. In: Középkori egyháziépítészet Szatmárban. Szerk. Kollár Tibor. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat, Nyíregyháza, 2011. 8–25.
Szakács 2011B
Szakács Béla Zsolt. Csengersima, református templom. In: Középkori egyháziépítészet Szatmárban. Szerk. Kollár Tibor. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat, Nyíregyháza, 2011. 256–260.
Szakács 2011C
Szakács Béla Zsolt: Gyügye, református templom. In: Középkori egyháziépítészet Szatmárban. Szerk. Kollár Tibor. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat, Nyíregyháza, 2011. 261–263
Szakács 2011D
Szakács Béla Zsolt: Szamostatárfalva, református templom. In: Középkori egyháziépítészet Szatmárban. Szerk. Kollár Tibor. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat, Nyíregyháza, 2011. 267–271.
Szalontai 2018
Szalontai Csaba: Az utakról. Szempontok az úthálózat kutatásához. In: *„Hadak útján" A népvándorláskor fiatal kutatóinak XXVI. konferenciája. Dissertaiones Archaeologicae ex Instituto Arcaeologico Supplementum 2*. Szerk. Rácz Zsófia – István Koncz – Bence Gulyás. ELTE Régészeti Tudományok Intézete, Budapest, 2018. 9–16.
Szatmári 2017
Szatmári Imre: Gyula és Sarkad környékének régészeti topográfiája. Magyarország Régészeti Topográfiája, Békése megye IV/4. kötet – helyzetkép 2015, [The archaeological topography of the territory of Gyula and Sarkad. Archaeological topography of Hungary, Békés County, Volume IV/4: The situation in 2015]. In: *Magyarország régészeti topográfiája. Múlt, jelen, jövő. / Archaeological Topography of Hungary. Past, present, future.* Szerk. Benkő Elek – Bodnár Mária – Kolláth Ágnes. MTA BTK Régészeti Intézet – Archaeolingua, Budapest, 2017. 425–444.

Szatmáriné Mihucz 2000
Szatmáriné Mihucz Ildikó: Középkori templomok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Kelet Press Kiadó, Nyíregyháza, 2000.
Szekér 2014
Szekér György: A szamosújlaki református templom régészeti kutatása. In: *Művészet és vallás a felső Tisza-vidéken.* Szerk. Kollár Tibor. Királyhágómelléki Református Egyházkerület – Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Ügynökség, Nagyvárad–Nyíregyháza, 2014. 238–245.
Szendrey 1939
Szendrey Zsigmond: Mit mondanak az ősi Szatmármegye helységnevei. In: Ugocsa és Bereg K. E. E vármegyék. *Magyar városok és vármegyék monográfiája 28.* Szerk. Fábián Sándor. Budapest, 1939. 528–531
Szilágyi 2012
Szilágyi Magdolna: Középkori utak a Dunántúlon – Régészeti és történeti kutatásuk módszerei és lehetőségei. *Magyar Régészet* 2012. (nyár). Online: http://www.magyarregeszet.hu/wp-content/ uploads/2012/08/szilagyi_12Ny_0814.pdf (Utolsó letöltés: 2025. március 12.)
Szilágyi 2014
Szilágyi Magdolna: *On the Road. The History and Archaeology of Medieval Communication Networks in East-Central Europe.* Archeolingua, Budapest, 2014.
Szilágyi 2017
Szilágyi Magdolna: A Dunántúl középkori úthálózatának jellegzetességei. Szombathely útcsomóponti szerepe a 13–14. században. In: *Via Sancti Martini – Szent Márton útjai térben és időben.* Szerk. Tóth Ferenc – Zágorhidi Czigány Balázs. MTA BTK, Budapest, 2016. 65–85.
Szilágyi et al. 1990-1992
Szilágyi Katalin – Szathmáry László – Tóth Ilona: A Szatmári Erdőhát tíz népességének cephalometriai vizsgálata. [Cephalometric examinations on ten populations in Erdőhát in Szatmár County.] *JAMÉ* 33–35. 1990–1992. 369–385.
Szinnyei 1914
Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái 14. Hornyánszky Viktor, Budapest, 1914.
Szirmay 1805A
Szirmay Antal: *Notatia politica, historica topographica i. comitatus Ugochiensis.* Edita et indicibus provisa industria Martini Georgii Kováchich, Pestini, 1805.
Szirmay 1805B
Szirmay Antal: *Serenissimo Ferdinando V. caesareo-regio haereditario et coronae principi, nomine comitatus Zemplén A. de Sz. senex poeta, dum iam quintum regem suum veneraretur*. Cassoviae. 2. Typis Francisci Landerer de Füskút, Cassoviae, 1805.
Szirmay 1809
Szirmay Antal: *Szatmár vármegye fekvése, történeti és polgári esmérete I–II.* Budapest 1809–1810.

Szmyd 2017

Piotr Szmyd: Using Geografic Information Sysytem (GIS). Tools to Determine the Settlement Preferences in the Upper Wisloka Valley an to Demarcate Potential Archaeological Sites on the Example of Early Medieval Sites. *ANARRES* Vol. 12. Rzeszów 2017. 299–328.

Szőcs – Iegar 2016

Szőcs Péter – Iegar Diana: *Castelul Lónyai din Medieșul Aurit Restituri istorice și arheologice. [Az aranyosmeggyesi Lónyai Kastély Történelmi és régészeti kutatások/The Lónyai Castle of Mediesu Aurit, Historical and archaeological contributions]*. Editura Mega, Cluj-Napoca–Satu Mare, 2016.

Szőcs 2008

Szőcs Péter Levente: Satu Mare – Piața de Vechituri Raport de supraveghere arheologică. *SatuMareSC Arheologie* 24/1. 2008. 145–167.

Szőcs 2014A

Szőcs Péter Levente: Sárköz egykori református templomáról. In: *Művészet és vallás a Felső-Tisza-vidéken*. Szerk. Kollár Tibor. Királyhágómelléki Református Egyházkerület – Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési és Környezetgazdálkodási Ügynökség Nonprofit Kft., Nagyvárad–Nyíregyháza 2014. 267–273.

Szőcs 2014B

Szőcs Péter Levente: Monasteries under private patronage within the social and economic topography. Centers Residences, and estates. Several case studies of medieval Hungary. In: *Monastic Life, Art, and Technology in the 11th–16th centuries.* Edited by Ileana Burnichioui. Mega Publishing House, Alba Iulia, 2014.

Szőcs 2016

Szőcs Péter Levente: Középkori- és kora újkori épített örökség az egykori Szatmár vármegye romániai részén. In: *A történeti Szatmár vármegye I.* Szerk. Takács Péter. Kölcsey Társaság, Nyíregyháza, 2016. 131–154.

Szőcs 2018

Szőcs Péter Levente: Szatmár és Németi középkori topográfiájáról. [On the Medieval Topography of the Towns of Satu Mare and Mintiu]. In: *Cluj–Kolozsvár–Klausenburg 700. Várostörténeti Tanulmányok.* Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár, 2018. 213–219.

Szőcs 2020

Szőcs Péter Levente: Medieșu Aurit „Castelul Lónyai”. Cercetările arheologice preventive din anul 2009. *SatuMareSC Arheologie* 33–34/1. 2020. 179–207.

Szőcs 2022

Szőcs Péter Levente: Az aranyosmeggyesi ferences kolostorról. *Certanem* IX. 2022. 193–204.

Szűcs1993

Szűcs Jenő: *Az utolsó Árpádok.* MTA Történettudományi Intézet, Budapest, 1993.

Tagányi 1896

Tagányi Károly: *Magyar erdészeti oklevéltár I–III.* Budapest, 1896.

Takács 1987

Takács Lajos: Határjelek, határjárás a feudális kor végi Magyarországon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987.

Takács 2000

Takács Miklós: Nucleated and/or dispersed settlements from the Árpádian and the Angevin age in the west Hungarian region of Kisalföld. [Hufenartige und/oder zersplitterte Siedlungen der Árpáden- und Anjouzeit der Westungarischen Region Kisalföld]. In: *Ruralia III.* Szerk. Jan Klápště. Památky Archeologické, Supplementum 14. Prague 2000. 240–251.

Takács 2010

Takács Miklós: Árpád-kori falusias települések kutatása Magyarországon 1990–2005 között. [The Researching of Arpadian-Era Eleventh-Thirteenth-century Village-like Settlements in Hungary Between 1990 and 2005.] In: *A középkor és kora újkor régészete Magyarországon 1.* / Archaeology of the Middle Ages and the Early Modern Period in Hungary. Szerk. Benkő Elek – Kovács Gyöngyi. Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézet, Budapest 2010. 1–67.

Takács 2016

Takács Péter: A történeti Szatmár vármegye I. Kölcsey Társaság, Nyíregyháza 2016.

Takács 2020

Takács Melinda: Late Avar Age Sites in Szabolcs-Szatmár-Bereg County. *Ziridava* 44. 2020. 411–430.

Takács 2021

Takács Melinda: Adatok a Felső-Tisza-vidék határon túli területeinek kora középkori településtörténetéhez. A kárpátaljai és partiumi VII–IX. századi települések katasztere. [Some data tot he settlement history of the Upper Tisza Regione beyond the borders of Hungaty. Catalog of the 7th–9th-century settlements is Transcarpathia and Partium]. *JAMÉ* LXIII. 2021. 9–43.

Takács 2024

Takács Miklós: A pusztásodás az Árpád-korban. [Desolation of Rural Settlements in the Árpádian Age]. *Axis* 5(2). 2024. 31–42.

Takáts 1899

Takáts Sándor: Az Ecsedi láp eresztése a múltszázadban. *MGTSz* 6. 1899. 1–34.

Teleki 1852

Teleki József: Hunyadiak kora Magyarországon I. Pest, 1852.

Teodor 2022

Eugen S. Teodor: A frontier road crossing the southern Carpathians. The upper part of Limes Transalutanus. In: *Hidden landscapes. The Lost Roads, Borders and Battlefields of the South-Eastern Carpathians.* Szerk. Valeriu Sîrbu – Dan Ștefan – Maria-Magdalena Șefan. Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2022. 279–334.

Teodor-Panait 2022

Eugen S. Teodor – Panait: High mountain pathways in southern Carpatians, around Bran pass. In: *Hidden landscapes. The Lost Roads, Borders and Battlefields of the South-Eastern Carpathians.* Szerk. Valeriu Sîrbu – Dan Ștefan – Maria-Magdalena Șefan. Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2022. 335–379.

Terei 2010

Terei György: Az Árpád-kori Kána falu. [Village from the Árpádian Era (Twelftg-Thirteenth Centuries)]. In: *A középkor és kora újkor régészete Magyarországon. /* Archaeology of the Middle Ages and the Early Modern Period in Hungary. Szerk. Benkő Elek–Kovács Gyöngyi. MTA Régészeti Intézet, Budapest, 2010. 81–111.

Toda – Bencze 2019

Toda Oana – Bencze Ünige: Lay or Monastic? The medieval landscape and property disputes over Tiburcztelke (Chinteni, Cluj County). *Banatica* 29. Cluj- Napoca 2019. 275–319.

Toda 2013

Toda Oana: Legal and Administrative Aspects of the North Transylvanian Road System in the Middle Ages. In: *Govermnment and Law in Medieval Moldavia, Translvania and Wallachia. Studies in Russia and Estern Europe 11.* Edited by Marty Rady – Alexandru Simon. School of Slavonic and East European Studies, UCL, 2013. 55–64.

Toda 2015

Toda Oana: Căi de comonicație Nord-transilvănene și direcțiile de trafic ale clujului medieval. [North Transilvanian Communication Routes and the Traffic Orientation of Medieval Cluj]. *AnB (S.N.)* XXIII. 253–275.

Toda 2016

Toda Oana: Abuse of Power, Corruption and Aticorruption in the Functioning of the Road System of Medieval Transylvania. *AUASH* 20/2II, 41–60.

Toda 2017

Toda Oana: Econimic and material aspects of the Late Medieval Bridges from Transylvania. The Written Sources. *Banatica* 27. 361–397.

Tóth 2006

Tóth János Attila: Panyola, Zsaró-rét, Tisza meder. *RKM* 2006. 254.

Tóth 2020

Tóth Csaba: A tatárjárás kori kincshorizontról. [About the find horizon of the Mongolian invasion (1241–1242).] *Hadt. Közl.* 133: 3. 2020. 592–603.

Törőcsik – Sümegi 2019

Törőcsik Tünde – Sümegi Pál: Pollen based reconstruction of the plant cultivation in the Carpathian basin from the Migration Age to the end of the Medieval Age. [Pollen alapú növénytermesztési rekonstrukció a Kárpát-medencében a népvándorlás korától a középkor végéig]. *Archeometriai Műhely* 16: 3. Szeged, 2019. 245–270.

V. Székely 2014.
V. Székely György: Tatárjárás és numizmatika. Egy történelmi katasztrófa pénzforgalmi aspektusai. In: *„Carmen Miserabile" A tatárjárás magyarországi emlékei. Tanulmányok Palóczi Horváth András 70. születésnapja tiszteletére.* Szerk. Rosta Szabolcs – Székely V. György. Kecskemét 2014. 29–56.
Vácz 1940
Dr. Vácz Elemér: Maksai Ferenc: A középkori Szatmármegye (könyvismertetés). *Szemle* 7: 5–10. 1940. 184–185.
Vadas – Rácz 2010
Vadas András – Rácz Lajos: Éghajlati változások a Kárpát-medencében a középkor idején. [Climate changes in the Carpathian Basin in the middle ages.] *Agr. Sz*. 51: 1. 2010. 39–61
Vadas – Rácz 2013
Vadas András – Rácz Lajos: Climatic Changes in the Carpathian Basin during the Middle Ages. The State of Research. *Glob. Environ.* 6: 12. 2013. 199–227.
Vadas – Szabó 2021
Vadas András – Szabó Péter: Fától az erdőt? A török-kori háborúk és a dunántúli erdők. [Not seeing the forest for the tree? Ottoman era wars and forests in Trasndanubia] In: *A Kárpát-medence környezettörténete a középkorban és kora újkorban. / Environmental History of the Medieval and Eraly Modern Carpathian Basin.* Szerk. Benkő Elek – Zatykó Csilla. Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézet, Budapest, 2021. 147–188.
Vadas 2021
Vadas András: Tájalakítás és társadalom. In: *Táj, ember, tudás, zöldtörténelem.* Szerk. Balogh Róbert – Bodovics Éva – Demeter Gábor – Erdélyi Mátyás – Eszik Veronika – Vadas András. Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest 2021 69–75.
Vargha 2022
Vargha Mária: Modelling Christianisation. A Geospatial Analysis of the Archaeological Data on the Rural Church Network of Hungary in the 11th–12th Centuries. *Archaeolingua Central European Archaeological Heritage Series 11.* Archeopress Archaeology, Oxford, 2022.
Várkonyi – Kósa 1993
R. Várkonyi Ágnes – Kósa László: A legfiatalabb tudomány. In: *Európa híres kertje. Történeti ökológiai tanulmányok Magyarországról*. Szerk. R. Várkonyi Ágnes – Kósa László. Orpheusz Könyvkiadó, Budapest, 1993. 7–28.
Várkonyi 2000
R. Várkonyi Ágnes: Táj és történelem. Osiris Kiadó, Budapest, 2000.
Vende 1908
Vende Aladár: Szatmár vármegye községei. In: *Magyarország Vármegyéi és Városai. Szatmár Vármegye.* Szerk. Borovszky Samu. MTA, Budapest, 1908, 33–168.

Walther 1836

Walther László: Porcshalma és az Ecsedi-tó. *Tud. tár.* 9. 1836. 135–179.

Weisz 2012 A

Weisz Boglárka: A Szatmári kamara története a 14. század közepéig. [The history of the Chamber of Szatmár befor the mid-14th century.] In: *Az ecsedi Báthoriak a XV–XVII. században*. *A Báthori István Múzeum kiadványai 34.* Szabó Sarolta – C. Tóth Norbert. Báthori István Múzeum, Nyírbátor, 2012. 73–92.

Weisz 2012 B

Weisz Boglárka: A szilágyság helye a középkori Magyar Királyság gazdasági életében. [Medieval Sălaj in the Economic Life of the Kingdom of Hungary.] In: *Szilágyság és a Wesselényi család (14–17. század).* Szerk. Hegyi Géza. – W. Kovács András. Kolozsvár, 2012. 237–254.

Weisz 2012C

Weisz Boglárka: Vásárok és lerakatok a középkori Magyar Királyságban [Markets and stores in the medeival Kingdom of Hungary]. MTA Történettudományi Intézet. Budapest, 2012.

Weisz 2013

Weisz Boglárka: *A király ketteje és az ispán harmada. Vámok és vámszedés Magyarországon a középkor első felében.* / The two-thirds of the king and the one-third of the ispán. Customs and toll collection in Hungary in the first half of the Middle Ages. MTA Bölcsésztudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2013.

White et al. 2018

Sam White –John Brooke – Christian Pfister: Climate, Weather, Agriculture, and Food. In: *The Palgrave Handbook of Climate History*. Szerk. Sam White – Christian Pfister – Franz Mauelshagen. Palgrave Macmillan, London, 2018. 331–353.

Wolf 2022.

Wolf Mária: Hejőkeresztúr-Vizekköze. *A tatárjárás régészeti emlékei 1. Monográfiák a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszékéről 10*. Martin Opitz Kiadó – Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszék, Budapest, 2022.

Zatykó 2003

Zatykó Csilla: Medieval Villages and Their Landscape methods of Reconstruction. In. People and Nature in Historical Prespective. Szerk. Laszlovszky József – Szabó Péter. Central European University Department of Medieval Studies – Archaeolingua, Budapest, 2003. 345–374.

Zatykó 2011

Zatykó Csilla: Lelőhely és település kapcsolata a középkori Nagyszakácsiban. In: *„Fél évszázad terepen" Tanulmánykötet Torma István tiszteletére 70. születésnapja alkalmából.* Szerk. Kővári Klára – Miklós Zsuzsa. MTA Régészeti Intézet, Budapest, 2011. 101–108.

Zatykó et al, 2007.

Zatykó Csilla – Imola Juhász – Pál Sümegi: Environmental archaeology in transdanubia. *VAH* 20. Budapest, 2007.

Zatykó et all. 2022

Zatykó Csilla – Mesterházy Gábor – Pető Ákos – Saláta Dénes – Stibrányi Máté: Folyó, táj és település a középkorban. Tájrégészeti, környezettörténeti és lelőhelydinamikai kutatások a Körös-vidéken. A FLOTT-projekt indulása. *Magyar Régészet* 2022. (tél) 56–64. Utolsó megtekintés: 2026.04.15.

Zsoldos 2009

Zsoldos Attila: Nagy uralkodók és kiskirályok a 13. században. *Magyarország Története 4.* Kossuth Kiadó, Budapest, 2009.

Zsoldos 2011

Zsoldos Attila*: Magyarország világi archontológiája 1000–1301*. História – MTA Történettudományi Intézet, Budapest, 2011.

Zsoldos 2016

Zsoldos Attila: *Vitézek, ispánok, oligarchák. Tanulmányok a társadalom- és hadtörténetírás határvidékéről.* HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 2016.